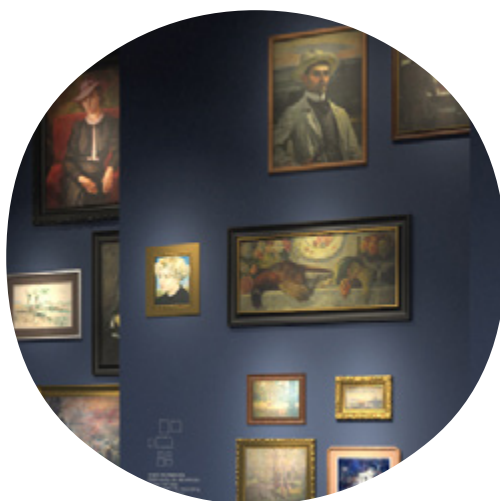

AKTUALNOŚCI W KULTURZE – WYMIAR EUROPEJSKI

VIII oś priorytetowa
„Ochrona dziedzictwa
kulturowego i rozwój
zasobów kultury” Programu
Operacyjnego Infrastruktura
i Środowisko 2014–2020

Projekt „Kompleksowa modernizacja
energetyczna wybranych państwowych
placówek szkolnictwa artystycznego
w Polsce” w ramach I osi priorytetowej
Programu Operacyjnego Infrastruktura
i Środowisko 2014–2020

Program „Kultura”
w ramach Mechanizmu
Finansowego
Europejskiego Obszaru
Gospodarczego
2014–2021

AKTUALNOŚCI W KULTURZE – WYMIAR EUROPEJSKI

Wydanie 1/2021

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Departament Funduszy i Spraw Europejskich
Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17
00-071 Warszawa
tel.: 22 69 25 410
faks: 22 69 25 440
e-mail: poiis@mkidn.gov.pl,
dfc@mkidn.gov.pl
www.poiis.mkidn.gov.pl
www.eogkultura.mkidn.gov.pl
Projekt i skład: Printomato.pl

Zespół redakcyjny:
dr Monika Smoleń-Bromska
dr Karolina Tylus-Sowa
Przemysław Niedźwiecki
Katarzyna Stasiaczek
Marek Gózdź
Monika Krzyżanowska-Piróg
Magdalena Mazurkiewicz-
Suchecka
Anna Gronek
Anna Węgorok
Aneta Suchta
Tomasz Gac

VIII oś priorytetowa „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”
Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020

Program „Kultura” w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014–2021

Wspólnie działamy na rzecz Europy **zielonej**, **konkurencyjnej** i **sprzyjającej integracji społecznej**

Projekt „Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych państwowych
placówek szkolnictwa artystycznego w Polsce” w ramach I osi priorytetowej
Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020

Materiał współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności oraz budżetu państwa w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020.

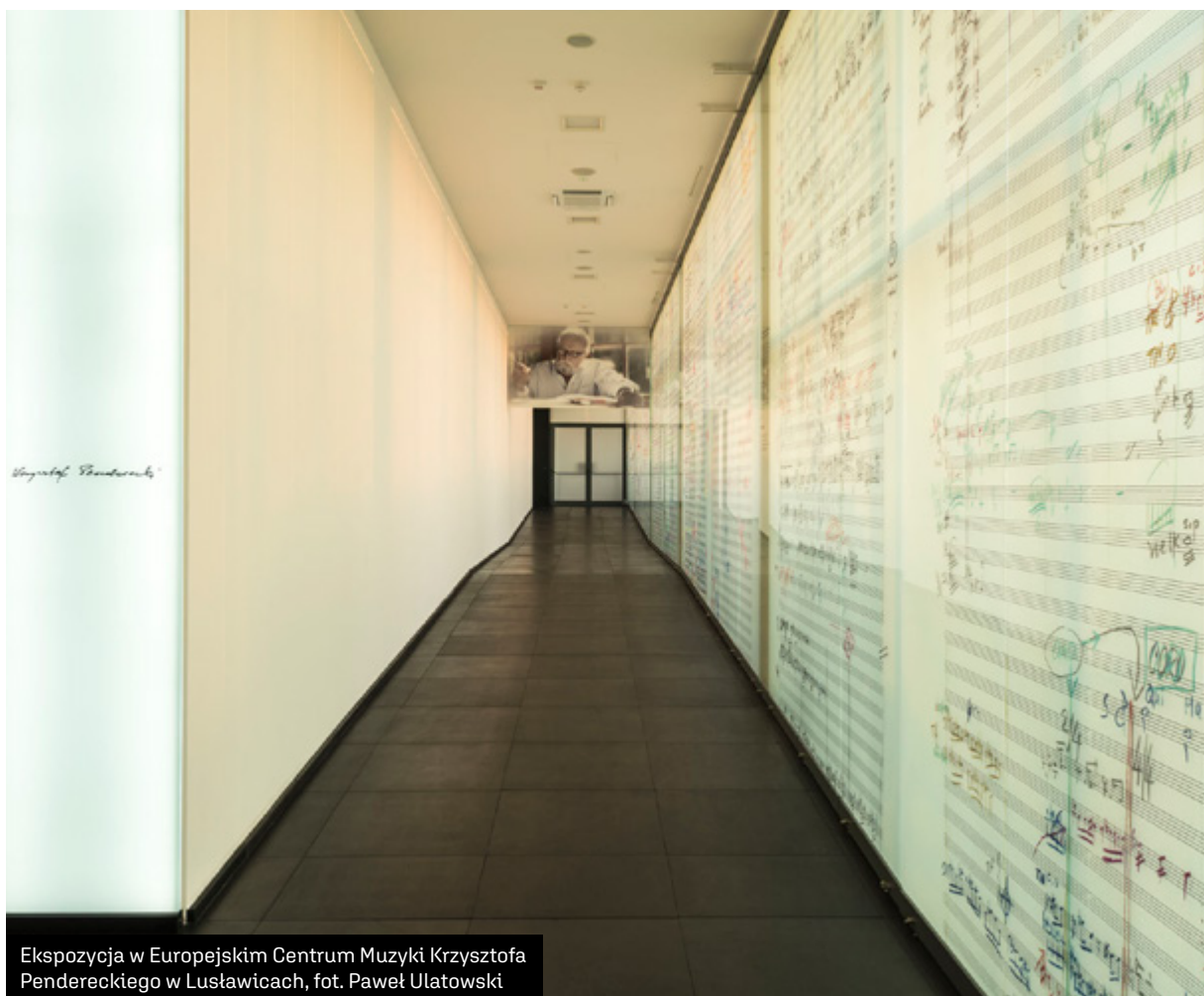
Szanowni Państwo,

niedawno minął rok, odkąd polskie instytucje kultury zaczęły funkcjonować w nowej i wciąż nie do końca dającej się przewidzieć pandemicznej rzeczywistości spowodowanej rozprzestrzenianiem się koronawirusa SARS-CoV-2. W związku z tym postanowiliśmy bliżej przyjrzeć się podejmowanym przez nie działaniom i nowym strategiom, które wdrażają, by móc skutecznie prowadzić działalność kulturalną. Poprosiliśmy cztery instytucje – beneficjentów środków zewnętrznych o podzielenie się z czytelnikami swoimi doświadczeniami z realizacji projektów i prowadzenia instytucji w dobie pandemii.

Ponadto przybliżamy Państwu bieżące działania podejmowane w obszarze polityki europejskiej czy na kolejnych etapach wdrażanych już projektów.

Zapraszamy do lektury.

Departament Funduszy i Spraw Europejskich

Ekspozycja w Europejskim Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach, fot. Paweł Ulatowski

SPIS TREŚCI

Wstęp 3

Aktualności 6

Działania Unii Europejskiej niwelujące negatywny wpływ pandemii koronawirusa	7
Multimedialna biblioteka dla funduszy norweskich i EOG	11
Międzynarodowy Dzień Muzeów i Noc Muzeów 2021	12
Złożenie do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) wniosku dla projektu pozakonkursowego pt. „Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji”	14
Europejska Stolica Kultury 2026	16
Konkluzje Rady w sprawie odbudowy, odporności i zrównoważonego charakteru sektora kultury i sektora kreatywnego	19
Znak Dziedzictwa Europejskiego	23
Nowi beneficjenci VIII osi Programu Infrastruktura i Środowisko	26

Statystyki 30

Podsumowanie działania 1 „Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym” programu Kultura Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014-2021	31
--	----

Analizy 40

Działalność instytucji kultury w czasie pandemii

„Przeszłość przyszłości – remont i wyposażenie Muzeum Książąt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie w celu udostępnienia unikatowej kolekcji”, projekt finansowany ze środków europejskich na wspieranie działań kultury w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	41
„Żydowskie dziedzictwo kulturowe” – działalność Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w warunkach pandemii COVID-19	50
Doświadczenia Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi związane z realizacją projektu „Wzbogacenie oferty Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi poprzez modernizację infrastruktury, prace konserwatorskie i zakup wyposażenia” oraz funkcjonowaniem instytucji podczas pandemii wirusa SARS-CoV-2	58
Przetrwac w stanie niepewności – kierunki rozwoju Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” w czasie pandemii	64

Wywiady 70

„Najważniejszym aspektem nowoczesnego muzeum jest stworzenie różnorodnej oferty i zwiększenie aktywności w obszarze edukacji i promocji” Wywiad z prof. Andrzejem Betlejem, dyrektorem Zamku Królewskiego na Wawelu – Państwowych Zbiorów Sztuki w Krakowie	71
„Nowa formuła wyzwoliła niesamowite pokłady kreatywności, a także pokazała, że nawet trudny czas może być motorem dobrych zmian i przyspieszonego rozwoju instytucji, myślenia w nowy sposób, poza schematami” Wywiad z panią Dorotą Serwą, dyrektorem Filharmonii im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie	73

AKTUALNOŚCI

Sala w Teatrze im. Andrzeja Gryphiusa w Głogowie
fot. Paweł Ulatowski

Działania Unii Europejskiej niwelujące negatywny wpływ pandemii koronawirusa

Pandemia wywołana koronawirusem znacząco wpłynęła na europejską i światową gospodarkę. Negatywne konsekwencje kryzysu są odczuwalne również w sektorach kultury i kreatywnych, które znalazły się wśród branż najbardziej dotkniętych obostrzeniami związanymi z pandemią COVID-19. Sektory te stanowią istotną część gospodarki Unii Europejskiej – w statystykach za 2016 r. przedsiębiorstwa działające w obszarze kultury reprezentowały 5% wszystkich europejskich przedsiębiorstw niefinansowych, czyli tych z sektora przemysłu, budownictwa, handlu i usług^{1,2}. Dostrzegając skalę kryzysu i potrzeb różnych sektorów przemysłu, Unia Europejska i jej państwa członkowskie przedsięwzięły szereg środków krótko- i długofalowych mających pomóc w odbudowie i ożywieniu gospodarki. Środki europejskie mają uzupełniać, a nie zastępować środki krajowe na walkę ze skutkami pandemii.

Temporary Framework for State Aid

Jednym z działań na poziomie europejskim podjętych w celu walki ze skutkami koronawirusa było wprowadzenie **tymczasowych ram środków pomocy państwa**³, które umożliwiają zwiększenie pomocy publicznej na rzecz poszczególnych firm i sektorów. Uelastycznienie pomocy państwa ma na celu wsparcie biznesu i odnowę wszystkich gałęzi gospodarki, w tym sektora kultury. Przedsiębiorstwa oczekiwają m.in. rekompensaty za poniesione szkody. Instrument ma służyć również wzmocnieniu badań, testów i produkcji wyrobów służących zwalczaniu koronawirusa oraz ochronie miejsc pracy⁴.

SURE

Komisja wypłaciła Polsce do tej pory 8 mld 236 mln euro w ramach **SURE**⁵, czyli europejskiego instrumentu, który ma przyczynić się do niwelowania negatywnego wpływu COVID-19 na zatrudnienie. Docelowo Polska ma otrzymać w formie pożyczek 11 mld 236 mln euro na pokrycie funkcjonowania programów wspierających utrzymanie miejsc pracy w sektorach dotkniętych skutkami pandemii⁶. Pieniądze zasiliły budżet państwa z przeznaczeniem na działania przewidziane w ustawie z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz

¹ Eurostat, Culture statistics – 2019 edition, 2019, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10177894/KS-01-19-712-EN-N.pdf/915f828b-daae-1cca-ba54-a87e90d6b68b> [dostęp 9.06.2021]

² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Non-financial_business_economy [dostęp 9.06.2021]

³ Ang. Temporary Framework for State Aid.

⁴ https://ec.europa.eu/competition-policy/state-aid/coronavirus/temporary-framework_pl [dostęp 9.06.2021]

⁵ Ang. Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency.

⁶ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/funding-mechanisms-and-facilities/sure_en [dostęp 9.06.2021]

wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Ustawa przewiduje zwolnienie z opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, świadczenia postojowe dla osób samozatrudnionych i osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych, dofinansowanie wynagrodzeń i składek na ubezpieczenia społeczne oraz dla osób samozatrudnionych, a także pożyczki⁷. Oznacza to, że pieniądze z SURE na ograniczenie bezrobocia trafiają również do podmiotów z obszaru kultury, zgodnie z rozwiązaniami zawartymi w ustawie.

Coronavirus Response Investment Initiative

W przypadku polityki spójności na lata 2014-2020, której Polska jest największym beneficjentem, uruchomiono **Coronavirus Response Investment Initiative** (CRII) i **Coronavirus Response Investment Initiative** i **Coronavirus Response Investment Initiative Plus** (CRII+). Celem tych inicjatyw jest przesunięcie środków polityki spójności w ramach programów operacyjnych 2014-2020⁸ na działania związane z przeciwdziałaniem negatywnym skutkom pandemii koronawirusa. Do tej pory Polska zmieniła przeznaczenie 2,6 mld euro⁹, przekierowując fundusze na służbę zdrowia (np. na zakup respiratorów, kardiomonitorów, karetek, łóżek do intensywnej terapii)¹⁰. Ponadto środki te posłużyły utrzymaniu zatrudnienia i pomocy osobom młodym, które utraciły zatrudnienie wskutek COVID-19¹¹. Wsparcie przeznaczone zostało również na ochronę przedsiębiorstw i pracowników przed negatywnymi skutkami gospodarczymi kryzysu, np. pokrycie kapitału obrotowego, niskooprocentowane pożyczki, wynagrodzenia¹². Skupiono się też na badaniach i rozwoju innowacji w kontekście prac nad walką z koronawirusem, czyli rozwoju innowacyjnych technologii oraz pomocy inwestycyjnej¹³. Środki przeznaczono również na edukację zdalną i na funkcjonowanie opieki społecznej. Państwa członkowskie mogą liczyć nawet na 100% stopę finansowania przez UE¹⁴. Zgodnie z zasadą zarządzania dzielonego to kraje decydują o priorytetach, na które chcą wykorzystać fundusze, a w ramach instrumentu możliwe jest także uruchomienie finansowania dla sektorów kultury i kreatywnych¹⁵.

NextGenerationEU

Komisja Europejska przedstawiła plan odbudowy dla Europy – **NextGenerationEU**. To pakiet inicjatyw, które wzmacniają budżet Unii Europejskiej na lata 2021-2027. Jego częścią jest m.in. inicjatywa pod nazwą **REACT-EU**¹⁶, będąca rozszerzeniem inicjatyw CRII i CRII+, z obszaru polityki spójności. Państwa członkowskie mogą oczekiwać dodatkowych środków, które zostaną dodane do krajowych programów polityki spójności na lata 2014-2020. Interwencje objęte nimi skupią się na regionach najbardziej dotkniętych pandemią. Priorytetami projektów w ramach instrumentu będą: naprawa szkód spowodowanych przez COVID-19 (produkty i usługi w sektorze zdrowia,

⁷ <https://orka2.sejm.gov.pl/INT9.nsf/klucz/ATTC2QJ9U/%24FILE/i22285-o1.pdf>

⁸ Dotyczy 16 regionalnych programów operacyjnych i 5 krajowych.

⁹ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2021/06/06-03-2021-coronavirus-response-more-than-eur175-5-million-to-overcome-the-effects-of-the-pandemic-in-poland [dostęp 9.06.2021]

¹⁰ https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm?action=publications.details&languageCode=en&publicationId=1392 [dostęp 9.06.2021]

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ <https://ec.europa.eu/culture/resources/coronavirus-response> [dostęp 9.06.2021]

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ang. Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe.

wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw), działania, które wzmocnią inwestycje przygotowujące do zielonej i cyfrowej transformacji (kluczowych celów kolejnego budżetu UE) oraz inwestycje w infrastrukturę służącą do świadczenia podstawowych usług dla obywateli. Komisja Europejska wraz z państwami członkowskimi określa cele krajowe, na które przeznaczone zostaną środki REACT-EU. Budżet całego instrumentu określono na 47,5 mld euro.

Do najistotniejszych mechanizmów NextGenerationEU służących wyjściu gospodarki państw członkowskich z kryzysu spowodowanego pandemią COVID-19 należy także **Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności**¹⁷. Ma on na celu złagodzenie społecznych i gospodarczych skutków pandemii oraz budowę odporności gospodarki na przyszłe kryzysy. Państwa członkowskie otrzymają wsparcie na podstawie krajowych planów odbudowy (KPO), będących odpowiedzią na wyzwania określone przez Komisję Europejską m.in. w zakresie zielonej i cyfrowej transformacji, spójności gospodarczej i konkurencyjności, a także spójności społecznej i terytorialnej¹⁸. Polski KPO został przekazany Komisji na początku maja 2021 r. Komisja ma dwa miesiące na zaakceptowanie go¹⁹. Pieniądze w ramach Krajowego Planu Odbudowy będą inwestowane w pięciu obszarach: odporność i konkurencyjność gospodarki, zielona energia i zmniejszenie energochłonności, transformacja cyfrowa, dostępność i jakość ochrony zdrowia oraz zielona i inteligentna mobilność. Polska zaproponowała w KPO także działania dla sektorów kultury i kreatywnych.

Kreatywna Europa i Erasmus+

W programie **Kreatywna Europa na lata 2014-2020**, wspierającego europejskie sektory kultury i kreatywne (wśród nich audiowizualny), Komisja Europejska oraz Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego zareagowały na kryzys uelastycznieniem zasad realizowania projektów. Możliwe jest m.in. wsparcie odwołanych wydarzeń, czasowe zawieszenie realizacji projektu, zmiana formy wydarzeń, ich dat i zmiany w budżecie. W poszczególnych komponentach (Kultura, MEDIA, część międzysektorowa) wydłużone zostały terminy naborów konkursów, a w niektórych przypadkach zwiększono także ich budżety. Ponadto zwiększono z 70% do 90% gwarancje w ramach Instrumentu Gwarancji Sektorów Kultury i Kreatywnych oraz wprowadzono szereg ułatwień dla kredytobiorców w spłacie udzielonego kredytu²⁰. Komisja Europejska w 2020 r. zainicjowała kampanię **#CreativeEuropeAtHome**, w ramach której za pośrednictwem mediów społecznościowych promowane są w całej Europie działania online realizowane w projektach dofinansowanych przez program Kreatywna Europa. Pilotażowa inicjatywa Komisji Europejskiej **Music Moves Europe** wspiera natomiast rozwój i wzrost konkurencyjności europejskiego sektora muzyki – do tej pory wsparcie uzyskało 90 projektów²¹. Podmioty z obszaru kultury mogły składać również wnioski w naborach programu **Erasmus+**, których efektem było wsparcie innowacji w obszarze kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu oraz tworzenia międzynarodowych partnerstw międzysektorowych z udziałem organizacji i instytucji sektorów kultury i kreatywnego²².

20 maja 2021 r. przyjęto rozporządzenie Parlamentu i Rady ustanawiające program **Kreatywna Europa na lata 2021-2027**. Wzorem poprzedniej edycji programu, składa się on z trzech

¹⁷ Ang. Recovery and Resilience Facility.

¹⁸ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_pl [dostęp 9.06.2021]

¹⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_21_2221 [dostęp 9.06.2021]

²⁰ <https://instrumentyfinansoweue.gov.pl/nowe-warunki-gwarancji-programu-kreatywna-europa/> [dostęp 23.06.2021]

²¹ <https://ec.europa.eu/culture/sectors/music/music-moves-europe> [dostęp 15.06.2021]

²² <https://kreatywna-europa.eu/dodatkowe-nabor-y-w-programie-erasmus-na-rzecz-partnerstw-z-organizacjami-i-instytucjami-sektorow-kultury-i-kreatywnego/> [dostęp 15.06.2021]

komponentów: Kultura, Media i międzysektorowego. Program skupi się na działaniach wzmacniających różnorodność kulturową i zwiększających konkurencyjność sektora kultury i sektora kreatywnego. Przyczyni się do odbudowy tych sektorów, uwzględniając kwestie cyfrowe, ekologiczne i społeczne²³. Budżet programu został znacząco zwiększony w porównaniu do finansowania w ramach poprzedniej perspektywy finansowej i wynosi obecnie 2,528 mld euro. Informacji o możliwościach finansowania dla sektora kultury i sektora kreatywnego oraz aktualnych naborach w programie Kreatywna Europa udziela biuro programu w Polsce – Creative Europe Desk Polska (www.kreatywna-europa.eu).

Horyzont Europa

W ramach kolejnego programu ramowego UE w zakresie badań naukowych i innowacji na lata 2021-2027 – **Horyzont Europa** podmioty z sektora kultury i kreatywnego mogą startować w konkursach na projekty badawcze i innowacyjne. Konkursy przewidziano m.in. w ramach klastra „Kultura, kreatywność i społeczeństwo integracyjne”, który będzie funkcjonował w ramach II filara programu „Globalne wyzwania i europejska konkurencyjność przemysłowa”. Tematyka konkursów zostanie określona w programach prac Horyzontu Europa, z których pierwszy obejmuje lata 2021-2022. Ponadto w obszarze zainteresowań sektora kultury i kreatywnego, w tym audiowizualnego, powinny znaleźć się partnerstwa europejskie, w ramach których realizowane będą m.in. wspólne projekty podmiotów tzw. trójkąta wiedzy, czyli biznesu, edukacji i badań. W Polsce informacji o programie udziela Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE (www.kpk.gov.pl).

Europejskie Stolic Kultury

W przypadku dotkniętych w 2020 r. skutkami pandemii COVID-19 Europejskich Stolic Kultury (chorwacka Rijeka i irlandzkie Galway) Komisja Europejska zawnioskowała o wydłużenie czasu realizacji programów kulturalnych do 30 kwietnia 2021 r. Oznacza to, że serbski Nowy Sad dołączy do litewskiego Kowna i luksemburskiego Esch, które w 2022 r. otrzymają tytuł ESK. Na 2023 r. przesunięte są natomiast tytuły rumuńskiej Timișoary i greckiej Elefsiny, które zostaną Europejskimi Stolicami Kultury wraz z węgierskim Veszprém²⁴.

Lista ta nie wyczerpuje wszystkich mechanizmów i inicjatyw, nad którymi pracuje Unia Europejska. Kończą się prace nad ostatnimi elementami wieloletnich ram finansowych 2021-2027, czyli następnego budżetu UE, w ramach którego uruchomione zostały takie programy, jak Kreatywna Europa, Horyzont Europa i Erasmus+, Cyfrowa Europa lub Obywatele, Prawa, Równość i Wartości. Powstają także krajowe i regionalne programy, finansowane z funduszy wchodzących w skład polityki spójności, np. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności. Przyjęto europejski instrument odbudowy gospodarki po koronawirusie – NextGenerationEU, który m.in. zwiększa środki na programy i fundusze wieloletnich ram finansowych, a także uruchamia wspomniane w artykule REACT-EU i Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. Informacje o aktualnych i nadchodzących naborach wniosków oraz zaproszenia do składania ofert w ramach wszystkich programów UE znajdują się na stronie Komisji Europejskiej **Funding and Tenders Portal**.

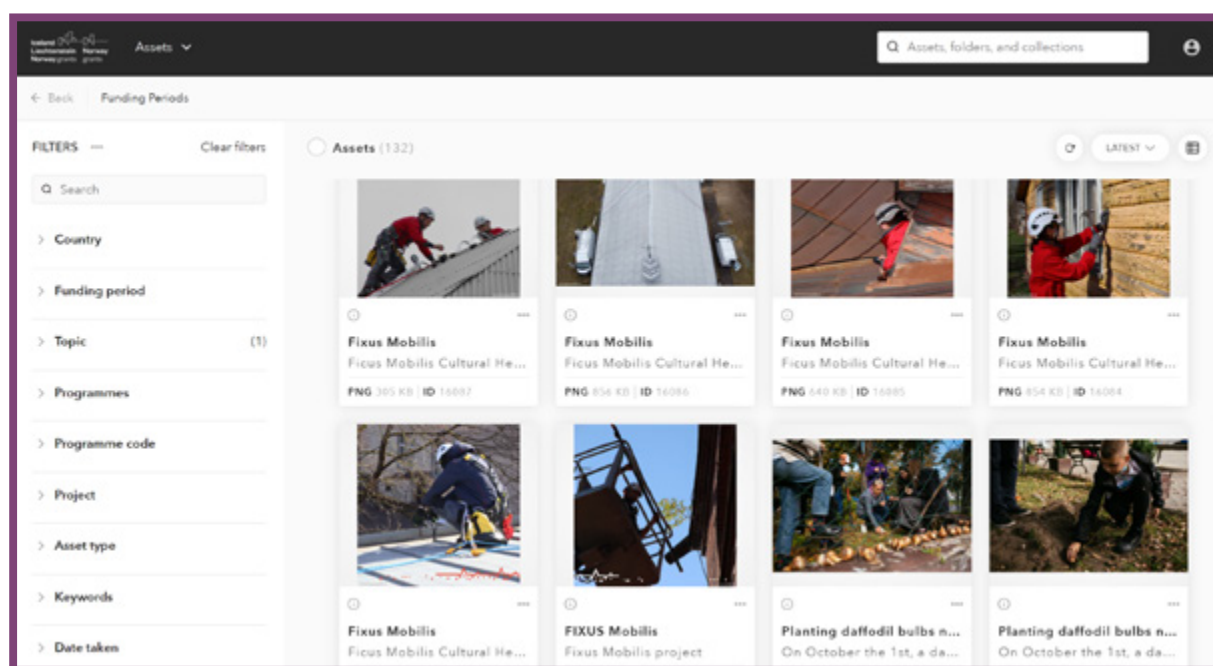
²³ https://kreatywna-europa.eu/wp-content/uploads/2021/05/Kreatywna_Europa_2021-27.pdf [dostęp 15.06.2021]

²⁴ op. cit., <https://ec.europa.eu/culture/resources/coronavirus-response> [dostęp 15.06.2021]

Multimedialna biblioteka dla funduszy norweskich i EOG

Biuro Mechanizmów Finansowych w Brukseli uruchomiło Media Library – nową platformę, której celem jest gromadzenie multimediiów i dzielenie się nimi w ramach działań promocyjnych dotyczących Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021. Miejsce to powstało, by ułatwić gromadzenie i wykorzystywanie wszelkich materiałów multimedialnych stworzonych w ramach dofinansowanych projektów. Biblioteka multimedialna Media Library jest dostępna na stronie <https://eealibrary.org/>, zamieszczanie w niej materiałów wymaga rejestracji i dysponowania pełnią praw do udostępnianych zdjęć i filmów.

Szczegółowe informacje o platformie i zasadach zamieszczania zasobów znajdują się w polskojęzycznym podręczniku użytkownika dostępnym pod linkiem: <https://www.eog.gov.pl/strony/zapoznaj-sie-z-funduszami/podstawy-prawne/wytyczne-dotyczace-informacji-i-promocji/wytyczne-dotyczace-informacji-i-promocji/>.

Strona internetowa Media Library, <https://eealibrary.org/>

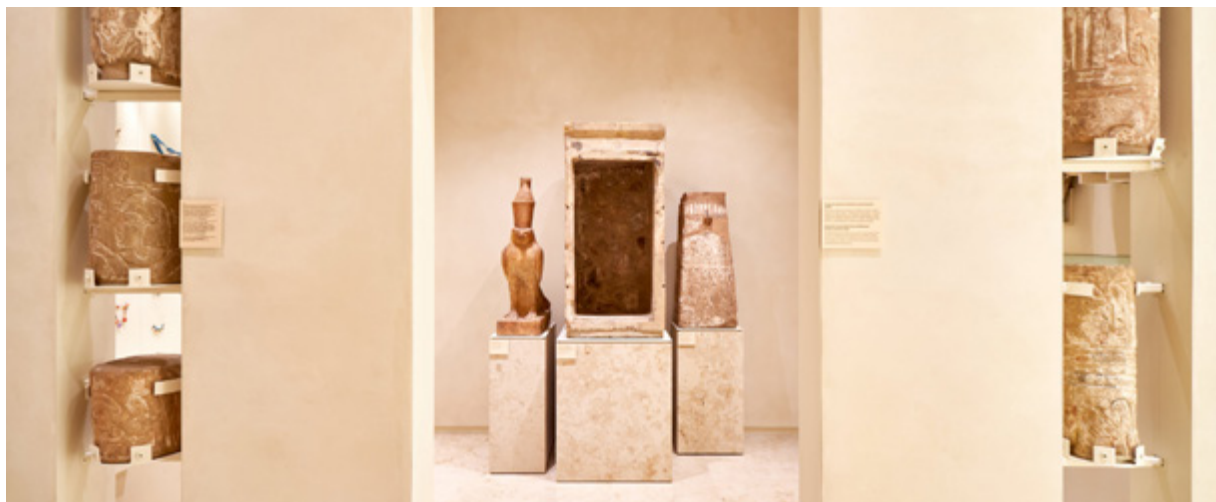
Międzynarodowy Dzień Muzeów i Noc Muzeów 2021

Jak co roku 18 maja obchodziliśmy Międzynarodowy Dzień Muzeów. To święto wszystkich muzealników ustanowiła w 1977 r. Międzynarodowa Rada Muzeów działająca przy UNESCO. Jego celem jest zwrócenie uwagi na rolę, jaką odgrywają muzea w procesie wymiany kulturalnej, budowania wzajemnego szacunku, zrozumienia i pokoju pomiędzy narodami. Każdego roku temu szczególnemu wydarzeniu przyświeca nowe hasło przewodnie. W tym roku brzmiało ono „The Future of Museums: Recover and Reimagine” (tłum. pol. „Przyszłość muzeów: odzyskaj i wyobraź sobie na nowo”). Miało zachęcać środowisko muzealnicze do kreatywnego działania, poszukiwania nowych modeli biznesowych w kulturze i nieszablonowych rozwiązań dla wyzwań, przed jakimi stają społeczeństwa w czasach pandemii koronawirusa.

Ta swego rodzaju zachęta do odwagi i konsekwentnego realizowania ambitnych celów najpełniej widoczna była w trakcie tegorocznej Europejskiej Nocy Muzeów, przypadającej na 15 maja. Jest to niezwykle popularna akcja, poprzedzająca Międzynarodowy Dzień Muzeów i ściśle z nim związana. W jej trakcie instytucje kultury otwierają drzwi dla zwiedzających całkowicie bezpłatnie lub za symboliczną opłatą.

W tym roku polskie muzea, galerie, teatry i filharmonie przygotowały bogatą ofertę wydarzeń kulturalnych, wykorzystując standardowe formy prezentacji, jak i te wirtualne – wypracowane w trakcie pandemicznych miesięcy.

Wśród instytucji uczestniczących w Nocy Muzeów było wielu beneficjentów Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Przeprowadzone inwestycje dofinansowane ze środków unijnych znacząco wzbogaciły ich ofertę.

Galeria Sztuki Starożytnej, fot. Paweł Ulatowski

Muzeum Narodowe w Warszawie

W Muzeum Narodowym w Warszawie zwiedzającym udostępniono nowo otwartą Galerię Sztuki Starożytnej, której remont stanowił cel projektu pn. „Rearanżacja stałej ekspozycji Galerii Sztuki Starożytnej Muzeum Narodowego w Warszawie”. W dziewięciu salach ekspozycyjnych goście mogli zobaczyć najcenniejsze zabytki ruchome sztuki starożytnej znajdujące się w zbiorach muzeum, np. egipskie sarkofagi i mumie, eksponaty z pałacu w Niniwie czy greckie wazy. Na spragnionych muzealnych doświadczeń czekały również zabytki Galerii Faras, Galerii Sztuki Średniowiecznej, Galerii Sztuki Dawnej, Galerii Sztuki XIX Wieku oraz Galerii Wzornictwa Polskiego. W mediach społecznościowych muzeum można było uczestniczyć w relacji online z wydarzenia. Zaproszeni kuratorzy w bardzo ciekawy sposób opowiadali muzealnych tajemnicach i zagadkach, prezentując przy tym cenne zbiory i ich historię. Internauci mogli również otrzymać nagrody w serii specjalnie przygotowanych konkursów. W tym dniu muzeum odwiedziło prawie 3 tys. zwiedzających.

Muzeum Narodowe w Kielcach

Muzeum Narodowe w Kielcach w ramach Nocy Muzeów przeniosło swoją ofertę całkowicie do rzeczywistości wirtualnej. Na muzealnym profilu na Facebooku internauci mogli wysłuchać pięciu przygotowanych na tę noc podcastów. Pracownicy muzeum opowiedzieli m.in. o poddawanych konserwacji figurach posłów szwedzkich i moskiewskich czy XVII-wiecznym stropie belkowym z plafonem Tomasza Dolabelli „Pożar Ławry Troickiej”. Te dobiegające końca prace konserwacyjne stanowią część projektu dofinansowanego ze środków unijnych pn. „Pałac w muzeum, Muzeum w Pałacu. Ochrona, zachowanie i udostępnienie na cele publiczne zabytków ruchomych i nieruchomych o znaczeniu ogólnopolskim”.

Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem

Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego wykorzystało tę wyjątkową noc na ponowne otwarcie Galerii Władysława Hasiora. Remont konserwatorski budynku i przywrócenie wystawy stałej do pierwotnego stanu stanowiły element unijnego projektu pn. „Rewaloryzacja i modernizacja zabytkowych, drewnianych budynków Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem dla zachowania i prezentacji unikatowego dziedzictwa kulturowego Podhala”. W trakcie kuratorskiego oprowadzania goście mogli podziwiać odświeżoną Galerię oraz poddane konserwacji prace Władysława Hasiora wzbogacone o prace młodych twórców z Akademii Sztuki w Szczecinie. W Wilii Koliba – objętej największym zakresem prac projektowych – goście mogli wziąć udział w indywidualnym zwiedzaniu poddanej nowej aranżacji wystawy stałej. W uporządkowanym i wypełnionym nową roślinnością ogrodzie uczestniczyli zaś w poszukiwaniu zamieszkujących to miejsce nietoperzy. W ramach oferty online muzeum internautom zaproponowano wysłuchanie wykładu poświęconego dziedzictwu szkoły przemysłu drzewnego oraz obejrzenie czterominutowej animacji filmowej z 1928 r. pt. „Mush on”, dostępnej dzięki współpracy z Narodowym Muzeum Górskim w Turynie.

Złożenie do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) wniosku dla projektu pozakonkursowego pt. „Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji”

Pod koniec marca 2021 r. Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu złożyło do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej [instytucji wdrażającej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko] wniosek o dofinansowanie projektu pozakonkursowego pt. „Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce – etap 1 – przygotowanie dokumentacji” [poddziałanie 1.3.1 Wspieranie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, działanie 1.3 Wspieranie efektywności energetycznej w budynkach w ramach osi priorytetowej I Zmniejszenie emisyjności gospodarki POIiŚ 2014-2020].

Na początku maja 2021 r. NFOŚiGW przesłał potwierdzenie zatwierdzenia wniosku o dofinansowanie i rozpoczęły się przygotowania do zawarcia umowy.

Celem projektu termomodernizacji archiwów państwowych w Polsce jest poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej.

Inwestycja będzie wdrażana przez Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu [beneficjent projektu] z udziałem partnera projektowego – Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych [podmiot upoważniony do ponoszenia wydatków kwalifikowalnych] w trybie pozakonkursowym. Porozumienie w sprawie zasad współpracy i ponoszenia wydatków kwalifikowalnych pomiędzy MKDNIŚ a NDAP zostało podpisane 3 marca 2021 r.

Projekt został podzielony na dwa etapy.

Etap pierwszy

Etap pierwszy (projekt przygotowawczy) będzie realizowany w latach 2021-2023. W tym czasie powstanie dokumentacja techniczna dla 22 budynków należących do archiwów z terenu całego kraju. Przeprowadzone zostaną m.in. prace związane z inwentaryzacją architektoniczno-budowlaną, audyty energetyczne, prace projektowe i kosztorysowe. Wsparcie obejmie działania stanowiące integralną część projektu inwestycyjnego dotyczącego modernizacji energetycznej budynków. Wyniki audytów energetycznych zostaną uwzględnione w pełnym zakresie w ramach realizacji projektu inwestycyjnego (etap drugi). Koszt tego etapu to 9,04 mln zł. Dofinansowanie UE wynosi 100% wydatków kwalifikowalnych.

Etap drugi

Inwestycja w drugim etapie projektu polega na kompleksowej modernizacji energetycznej budynków i realizowana będzie według dokumentacji projektowej wytworzonej w pierwszym etapie. Realizacja drugiej części projektu przewidywana jest na lata 2024-2027. Koszt tej części to około 100 mln zł.

Książnica Pomorska, fot. Paweł Ulatowski

Europejska Stolica Kultury 2026

Europejska Stolica Kultury – kilka słów o inicjatywie

Inicjatywa Europejska Stolica Kultury (ESK) jest działaniem realizowanym w ramach programu Kreatywna Europa. Jego cel to między innymi promocja dorobku kulturalnego różnych miast na arenie międzynarodowej. Intencją działania stanowi także wspieranie wkładu kultury w długoterminowy rozwój miast, promowanie różnorodności kulturowej Europy oraz podkreślenie jej wspólnych cech. Co ważne, tytuł Europejskiej Stolicy Kultury wzmacnia także poczucie przynależności mieszkańców do wspólnego obszaru kulturowego.

Sama inicjatywa została ustanowiona w 1985 r. Dotychczas tytuł Europejskiej Stolicy Kultury przyznano ponad 60 miastom w całej Unii Europejskiej i poza nią, a obecnie znamy już miasta, które będą przejmowały ten tytuł do 2026 r. Jest on przyznawany każdego roku wybranym europejskim miastom zgodnie z przyjętym kalendarzem²⁵.

Miasta Finlandii i Słowacji z tytułem ESK 2026

W 2026 r. tytuł Europejskiej Stolicy Kultury otrzymają miasta z Finlandii i Słowacji.

W Finlandii spośród trzech kandydatów, którzy ubiegali się o to wyróżnienie, tytułem Europejskiej Stolicy Kultury zostało uhonorowane miasto Oulu, pokonując rywali: Savonlinnę i Tampere. Oulu będzie trzecim fińskim miastem z tytułem Europejskiej Stolicy Kultury. W 2000 r. otrzymały je Helsinki, a w 2011 r. Turku.

Jednym z celów, które stawia przed sobą Oulu, jest wprowadzenie kultury do życia każdego człowieka oraz stworzenie nowych możliwości uczestniczenia w sztuce i kulturze²⁶. Tradycyjną sztukę uzupełniają tutaj nowe trendy kultury miejskiej, gdzie dobrze reprezentowane są sztuka filmowa i medialna czy kultura gier²⁷.

Co warto wiedzieć o pozostałych fińskich kandydatach? Założona w 1639 r. Savonlinna jest jednym z dziesięciu najstarszych miast Finlandii. To także znane na całym świecie centrum turystyczne sieci dróg wodnych jeziora Saimaa. Sama Savonlinna tętni życiem przede wszystkim latem, jednak liczne imprezy i zajęcia rekreacyjne są oferowane tam przez cały rok.

²⁵ Ze szczegółowym harmonogramem można zapoznać się między innymi na stronie: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/zmiana-decyzji-nr-445-2014-ue-ustanawiajacej-dzialanie-unii-na-rzecz-69395229>

²⁶ European Capital of Culture 2026: Oulu is the champion, online: <https://eurocities.eu/latest/european-capital-of-culture-2026-oulu-is-the-champion/> [dostęp: 11.06.2021]

²⁷ Zachęcamy również do zapoznania się z oficjalną stroną internetową Oulu – Europejskiej Stolicy Kultury 2026: <https://www.oulu2026.eu/en/frontpage/>

Założone w 1779 r. Tampere to natomiast trzecie pod względem wielkości miasto w kraju. Stanowi centrum nowoczesnych technologii, badań, edukacji, kultury, sportu i biznesu. Na początku XX w. było ono największym miastem przemysłowym w Finlandii, również dziś pozostaje centrum fińskiego przemysłu²⁸.

Na Słowacji natomiast wstępnie wybrano trzy miasta kandydujące do otrzymania tytułu: Nitru, Trenčin i Żylinę. Zwycięzcę poznamy w grudniu 2021 r.

Nitra leży na siedmiu wzgórzach po obu stronach rzeki Nitry. W 828 r. wybudowano tu pierwszy kościół chrześcijański na terenie dzisiejszej Słowacji. Dziś to nowoczesny ośrodek przemysłowy, edukacyjny i kulturalny o bogatej ofercie wydarzeń artystycznych, sportowych i oświatowych.

Trenčin [pl. Trenčyn] jest miastem, w którym natura pełni centralną rolę. To miasto krótkich dystansów z długą i ciekawą historią, nad którym góruje średniowieczny zamek.

Ostatnie słowackie miasto, które bierze udział w konkursie, to założona w XIII w., położona u zbiegu trzech rzek Żylin. Ubiega się o tytuł ESK 2026 wraz z dwoma partnerami: polskim Bielskiem-Białą i czeskim Frýdkiem-Místkiem.

Polskie miasta a Europejska Stolica Kultury

Polskie miasta również w przeszłości piastowały tytuł Europejskiej Stolicy Kultury. W 2016 r. tytuł ten obok hiszpańskiego San Sebastian otrzymał Wrocław, w 2000 r. Kraków. Warto podkreślić, że wyróżnienie powróci do Polski w 2029 r., kiedy to polskie miasto wraz ze szwedzkim zwycięzcą obejmą tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2029²⁹.

Konkursy mające na celu wyłonienie zwycięskich miast rozpoczynają się sześć lat przed rokiem, w którym miasto ma otrzymać tytuł ESK. Wtedy to dane państwa członkowskie publikują zaproszenie do składania wniosków, a miasta, które są zainteresowane udziałem, mogą przedłożyć swoją kandydaturę.

Wybór na Europejską Stolicę Kultury jest wyjątkowym wyróżnieniem, które może mieć pozytywny i wielowymiarowy wpływ na rozwój miasta, a także jego rozpoznawalność na arenie międzynarodowej.

Przy przygotowywaniu artykułów korzystano z poniższych źródeł:

1. Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/2229 z dnia 23 grudnia 2020 r. zmieniająca decyzję nr 445/2014/UE ustanawiającą działanie Unii na rzecz Europejskich Stolic Kultury na lata 2020-2033 (tekst mający znaczenie dla EOG), online: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/zmiana-decyzji-nr-445-2014-ue-ustanawiajacej-dzialanie-unii-na-rzecz-69395229> [dostęp 07.06.2021]
2. Europejska Stolica Kultury 2026: Oulu, online: <https://kreatywna-europa.eu/europejska-stolica-kultury-2026-oulu/> [dostęp: 08.06.2021]

²⁸ Information on Tampere, online: <https://www.tampere.fi/en/city-of-tampere/information-on-tampere.html> [dostęp: 30.06.2021]

²⁹ Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/2229 z dnia 23 grudnia 2020 r. zmieniająca decyzję nr 445/2014/UE ustanawiającą działanie Unii na rzecz Europejskich Stolic Kultury na lata 2020-2033, online: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/zmiana-decyzji-nr-445-2014-ue-ustanawiajacej-dzialanie-unii-na-rzecz-69395229> [dostęp 07.06.2021]

3. 2021 Annual Work Programme for the implementation of the Creative Europe Programme, online: <https://ec.europa.eu/culture/document/2021-annual-work-programme-implementation-creative-europe-programme> [dostęp: 08.06.2021]
4. European Capitals of Culture, online: <https://ec.europa.eu/culture/policies/culture-cities-and-regions/european-capitals-culture> [dostęp 08.06.2021]
5. Designated European Capitals of Culture, online: <https://ec.europa.eu/culture/policies/culture-cities-and-regions/designated-european-capitals-culture> [dostęp: 07.06.2021]
6. Oulu named 2026 European Capital of Culture, online: https://yle.fi/uutiset/osasto/news/oulu_named_2026_european_capital_of_culture/11961818 [dostęp: 08.06.2021]
7. Rijeka i Galway będą dłużej Europejskimi Stolicami Kultury. Przez koronawirusa nie mogły zrealizować swoich programów, online: <https://www.euractiv.pl/section/instytucje-ue/news/rijeka-i-galway-beda-dluzej-europejskimi-stolicami-kultury-przez-koronawirusa-nie-mogly-zrealizowac-swoich-programow/> [dostęp: 08.06.2021]
8. Europejskie Stolice Kultury 2021, Biuletyn 2/2021, Punkt Informacji Europejskiej EUROPE DIRECT – POZNAŃ, s. 2, online: <http://www.europe-direct.poznan.pl/joannafiles/files/Biuletyn2021/02.pdf> [dostęp: 08.06.2021]
9. The European Capital of Culture 2026, online: <https://minedu.fi/en/capitalofculture2026> [dostęp: 09.06.2021]
10. European Capital of Culture 2026: Oulu is the champion, online: <https://eurocities.eu/latest/european-capital-of-culture-2026-oulu-is-the-champion/> [dostęp: 11.06.2021]
11. <https://www.ouka.fi/oulu/english/culture-and-library>
12. <https://www.savonlinna.fi/en/services/culture/>
13. Tallin i Turku – Europejskie Stolice Kultury w 2011 r., online: <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20110110ST011392/tallin-i-turku-europejskie-stolice-kultury-w-2011-r>
14. Helsinki, online: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Helsinki;3910895.html>
15. Information on Tampere, online: <https://www.tampere.fi/en/city-of-tampere/information-on-tampere.html>
16. Welcome to Nitra – the mother of all Slovak cities, online: <https://www.nitra.sk/>
17. <https://en.trencin2026.sk/why-trencin>
18. Bielsko-Biała Europejską Stolicą Kultury wspólnie z Żyliną i Frýdkiem-Místkiem?, online: <https://bbfan.pl/arttykul/bielsko-biala-europejska/1132663>
19. <https://zilina2026.eu/>

Konkluzje Rady w sprawie odbudowy, odporności i zrównoważonego charakteru sektora kultury i sektora kreatywnego

18 maja 2021 r. Rada ds. Edukacji, Młodzieży, Kultury i Sportu przyjęła konkluzje w sprawie odbudowy, odporności i zrównoważonego charakteru sektora kultury i sektora kreatywnego, które wypracowano w Komitecie ds. Kultury – organie przygotowawczym Rady. Dokument jest odpowiedzią na sytuację, w której znalazły się te sektory w wyniku pandemii COVID-19.

W jego pierwszej części potwierdzono kluczową rolę kultury dla spraw gospodarczych i społecznych w Europie. Wskazano, że sektory kultury i kreatywny są jednymi z podstawowych ekosystemów gospodarki europejskiej i mają potencjał do napędzania rozwoju gospodarczego UE. Potrzeba im zatem odbudowy i uodpornienia na przyszłe kryzysy. Istotne jest także ich wzmocnienie w sposób sprawiedliwy i równy dla wszystkich, w szczególności z uwzględnieniem sytuacji pracujących w nich artystek i innych kobiet.

Rada wskazała problemy sektorów w dobie kryzysu. Zamknięto palcówki kulturalne, ograniczono wydarzenia i zmniejszył się bezpośredni kontakt z publicznością. Zauważyła także, że w sektorach tych brakuje odpowiedniej ochrony społecznej i wsparcia dla bezrobotnych artystów, twórców i pracowników. Problemów doświadczają mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje kulturalne. Przeszkodą okazało się także ograniczenie mobilności. Aby przeciwdziałać tym problemom, Rada zachęca państwa członkowskie i Komisję do działań w ramach sześciu priorytetów.

Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu, fot. Mariusz Młynarczyk

1) Poprawa dostępu do możliwości finansowania

Rada zachęciła państwa członkowskie i Komisję do:

- wykorzystania Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności w celu wsparcia sektorów,
- promowania synergii między programami unijnymi,
- ograniczenia procesów i biurokracji przy ubieganiu się o finansowanie,
- zapewnienia wsparcia wszystkim podmiotom.

Rada poprosiła Komisję także o:

- przygotowania narzędzia agregującego informacje na temat możliwości finansowania dla sektorów,
- ocenę stosowania zasad pomocy państwa dla sektorów,
- ścisłą współpracę z zainteresowanymi stronami przy wdrażaniu środków wsparcia i unijnych programów finansowania.

2) Zwiększenie odporności osób pracujących w sektorze kultury i sektorze kreatywnym

Rada zachęciła zarówno państwa członkowskie, jak i Komisję do:

- promowania nowych modeli biznesowych, propagowania możliwości szkoleniowych budujących potencjał w zakresie umiejętności (przedsiębiorczych, cyfrowych, finansowych i zarządczych, własności intelektualnej).
- badania nowych sposobów i środków gwarantowania dochodów artystów, dyskusji nad statusem artystów, a także wymiany pomysłów na temat warunków pracy w sektorach i branżach kultury oraz kreatywnych w Europie³⁰.

Rada zachęciła państwa członkowskie do:

- promowania dalszego rozwoju sprawiedliwego i zrównoważonego rynku pracy oraz
- stałego dialogu i wymiany opinii z osobami zatrudnionymi w sektorach.

3) Dalsze wzmacnianie mobilności i współpracy

Rada zachęciła państwa członkowskie i Komisję do:

- rozwijania współpracy z państwami trzecimi,
- ułatwienia swobodnego przepływu artystów i osób zawodowo związanych z sektorem kultury i sektorem kreatywnym,
- promowania współpracy między dyscyplinami artystycznymi i niezbędnej elastyczności funduszy europejskich na rzecz mobilności.

³⁰ Prace odbędą się w ramach grupy otwartej metody koordynacji ds. statusu i warunków pracy artystów i osób zawodowo związanych z sektorem kultury i sektorem kreatywnym, która wkrótce zostanie utworzona.

Centrum Innowacyjnej Edukacji w Toruniu, fot. Paweł Ulatowski

4) Przyspieszenie transformacji cyfrowej i ekologicznej

Rada zachęciła państwa członkowskie i Komisję do:

- zwiększania umiejętności cyfrowych,
- wykorzystania możliwości oferowanych przez zmienioną dyrektywę o audiowizualnych usługach medialnych,
- promowania międzydyscyplinarnej współpracy między sektorami kultury i kreatywnym a sektorami środowiska i technologii,
- promowania edukacji kulturalnej,
- podkreślenia roli sektorów jako siły napędowej zrównoważonego rozwoju oraz tworzenia warunków maksymalizujących potencjał podmiotów z tych sektorów w zakresie przeciwdziałania zmianie klimatu (np. poprzez ograniczenie wpływu ich działalności na środowisko).

5) Poprawa stanu wiedzy i gotowości na przyszłe wyzwania

Rada zachęciła państwa członkowskie i Komisję do:

- promowania wiedzy o potrzebach i charakterystyce sektorów wzdłuż łańcucha wartości, m.in. poprzez badania, mapowanie i stały bliski dialog z zainteresowanymi stronami,
- ułatwiania wymiany know-how, rozwiązań i informacji związanych z najefektywniejszymi sposobami pobudzenia odbudowy tych sektorów (np. środkami przewidzianymi w planie odbudowy) wraz ze skupieniem się na przygotowaniu na nieoczekiwane szkodliwe zjawiska w przyszłości,
- zwiększania ochrony dziedzictwa kulturowego przez skupienie się na trwałości i odporności na klęski jako integralnym elemencie zarządzania nim.

6) Uwzględnienie scen kulturalnych i lokalnych społeczności

Rada zachęciła państwa członkowskie i Komisję do:

- uwzględnienie potrzeb i poglądów jako źródeł wytycznych do określania priorytetów w zakresie polityk, strategii i programów kulturalnych,
- bardziej zdecydowanego zachęcania do partnerstw między sektorem kultury i sektorem kreatywnym a innymi sektorami polityki.

Rada poprosiła państwa członkowskie także o:

- mobilizowanie do tworzenia więzi między scenami kulturalnymi, lokalnymi społecznościami, władzami i osobami zawodowo związanymi z sektorem kultury i sektorem kreatywnym,
- promowanie kontaktów społecznych za pośrednictwem kultury, propagowania świadomości kulturalnej w społeczeństwach przez pobudzanie aktywnego uczestnictwa w kulturze i równego dostępu do kultury wśród wszystkich grup społecznych, w tym grup najbardziej marginalizowanych i wrażliwych oraz
- zachęcanie instytucji kulturalnych do opracowywania innowacyjnych podejść i metod przyciągania różnych grup odbiorców.

Finalnie Rada wezwała państwa członkowskie i Komisję do wymiany najlepszych praktyk oraz podsumowania rezultatów tych konkluzji w 2023 r.

Polska w trakcie prac nad dokumentem w Komitecie ds. Kultury opowiedziała się m.in. za prowadzeniem badań i przygotowaniem przez Komisję opracowań na temat sytuacji sektorów kultury i kreatywnych, które umożliwią lepszą ocenę wpływu kryzysu na te sektory. Poparła wykorzystanie Instrumentu na rzecz Odbudowy i Odporności na projekty z sektorów kultury i kreatywnego oraz innych programów i funduszy dla kultury. Uwzględniono także sugestię Polski o odniesienie się w dokumencie do grup zmarginalizowanych i wrażliwych w kontekście aktywnego uczestnictwa w kulturze i równego dostępu do niej.

Znak Dziedzictwa Europejskiego

Polskie kandydatury do Znak Dziedzictwa Europejskiego w edycji 2021

W ramach etapu krajowego edycji 2021 Znak Dziedzictwa Europejskiego jako kandydaci do otrzymania tego prestiżowego tytułu zostały nominowane przez MKDNIŚ *Wzgórze Lecha* wraz z *Katedrą Gnieźnieńską* oraz *Orędzie biskupów polskich do biskupów niemieckich*.

Wnioski aplikacyjne tych obiektów Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu wysłało do Komisji Europejskiej 1 marca 2021 r. Będą rywalizowały z miejscami zgłoszonymi przez pozostałe państwa członkowskie.

W ramach polskiego etapu krajowego Znak Dziedzictwa Europejskiego MKDNIŚ otrzymało 31 zgłoszeń z całego kraju. Potencjalne kandydatury w różnym stopniu spełniały kryteria wskazane w *Decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiającej działanie Unii Europejskiej na rzecz Znak Dziedzictwa Europejskiego*. Z tekstem powyższego dokumentu można zapoznać się między innymi na stronie internetowej Bazy aktów prawnych UE³¹.

Obecnie trwa procedura selekcji zgłoszonych obiektów na poziomie europejskim. Wyniki mają zostać ogłoszone na przełomie lat 2021 i 2022.

Na stronie Komisji Europejskiej odnoszącej się do spraw kultury i kreatywności znajduje się lista wszystkich obiektów kandydujących w ramach edycji 2021 Znak Dziedzictwa Europejskiego³². Komisja otrzymała łącznie 21 wniosków z 15 państw.

³¹ Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiająca działanie Unii Europejskiej na rzecz Znak Dziedzictwa Europejskiego, online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32011D1194%20> [dostęp: 23.06.2021]

³² Member States pre-select 21 sites for European Heritage Label, online, <https://ec.europa.eu/culture/news/member-states-pre-select-21-sites-european-heritage-label> [dostęp: 23.06.2021]

Archikatedra w Gnieźnie, fot. Paweł Ulatowski

Kilka słów o obiektach

Wzgórze Lecha wraz z Katedrą Gnieźnieńską

Wzgórze Lecha wraz z Katedrą Gnieźnieńską były świadkami wielu historycznych wydarzeń. Sama katedra jest jednym z najcenniejszych polskich zabytków.

W przeszłości Wzgórze Lecha stanowiło teren dawnego grodu pierwszego państwa Polan. Na Wzgórzu Lecha podczas Zjazdu Gnieźnieńskiego, który miał miejsce w 1000 r., cesarz Otton III ofiarował Bolesławowi Chrobremu diadem, tym samym wyrażając poparcie dla władcy w jego dążeniach do koronacji. Warto również podkreślić, że w położonej na Wzgórzu Lecha Katedrze Gnieźnieńskiej znajdują się słynne Drzwi Gnieźnieńskie oraz relikwie św. Wojciecha, męczennika, misjonarza i patrona Europy.

Orędzie biskupów polskich do biskupów niemieckich

Orędzie biskupów polskich do biskupów niemieckich to kilkunastostronicowy dokument z 18 listopada 1965 r., który polscy biskupi skierowali do swoich niemieckich odpowiedników. Zawiera on opis relacji polsko-niemieckich, a także program pojednania polsko-niemieckiego. Program ten opiera się na prawdzie, dialogu, gotowości do przebaczenia i uznania własnych win. Orędzie stanowiło także zaproszenie do wzięcia udziału w obchodach tysiąclecia chrztu Polski. Autorem listu był arcybiskup Bolesław Kominek, a najbardziej rozpoznawalnym zdaniem orędzia jest słynne stwierdzenie: „Przebaczamy i prosimy o przebaczenie.”

Polskie obiekty dotychczas uhonorowane Znakem Dziedzictwa Europejskiego

Do tej pory Znakem Dziedzictwa Europejskiego uhonorowano 48 obiektów z państw należących do Unii Europejskiej. Wśród nich znajduje się pięć obiektów polskich:

- 1) Unia Lubelska, zawarta między Polską i Litwą w 1569 r.,
- 2) historyczna Stocznia Gdańska – obiekty związane z powstaniem „Solidarności”,
- 3) Konstytucja 3 Maja,
- 4) cmentarz wojenny nr 123 Łużna-Pustki z okresu I wojny światowej,
- 5) Miejsce Pamięci Narodowej w Łąbinowicach.

Ponadto Znakiem Dziedzictwa Europejskiego zostały uhonorowane osiedla architektów Werkbundu – Werkbund Estates in Europe. Podkreślić należy, że projekt ten stanowi przedsięwzięcie międzynarodowe, obejmuje obiekty z Austrii, Czech, Niemiec, a w Polsce – wrocławskie osiedle WuWa.

Znak Dziedzictwa Europejskiego – informacje ogólne

Znak Dziedzictwa Europejskiego to jedna z cenniejszych inicjatyw Unii Europejskiej z zakresu kultury. Celem działania jest między innymi wzmocnienie poczucia przynależności obywateli Europy do Unii Europejskiej. Znak Dziedzictwa Europejskiego kładzie nacisk na europejski wymiar obiektów, jak również wspólne wartości, które prezentują. Powyższe działanie regulowane jest *Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiającą działanie Unii Europejskiej na rzecz Znaku Dziedzictwa Europejskiego*³³.

Warto podkreślić, że Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany jest co dwa lata. Procedura selekcji obiektów, które ubiegają się o ten tytuł, przebiega dwuetapowo. Pierwszy etap to wstępna selekcja na szczeblu krajowym, za którą odpowiadają państwa członkowskie. W jej ramach każde z państw może zgłosić do etapu europejskiego nie więcej niż dwa obiekty. W etapie europejskim wyboru obiektów dokonuje panel niezależnych ekspertów. Panel wybiera maksymalnie jeden obiekt w każdym państwie członkowskim³⁴.

Mapa wszystkich obiektów, które dotychczas zostały uhonorowane Znakem Dziedzictwa Europejskiego, dostępna jest na stronie: <https://geo.osnabrueck.de/ehl/EN/map>.

Bibliografia

1. Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiająca działanie Unii Europejskiej na rzecz Znaku Dziedzictwa Europejskiego, online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32011D1194%20>
2. Orędzie biskupów polskich oraz Wzgórze Lecha wraz z Katedrą Gnieźnieńską polskimi kandydatami do Znaku Dziedzictwa Europejskiego 2021, online: <https://www.gov.pl/web/kulturaSPORT/orędzie-biskupow-polskich-oraz-wzgorze-lecha-wraz-z-katedra-gnieznienska-polskimi-kandydatami-do-znaku-dziedzictwa-europejskiego-2022>
3. Member States pre-select 21 sites for European Heritage Label, online: <https://ec.europa.eu/culture/news/member-states-pre-select-21-sites-european-heritage-label>
4. 10 nowych obiektów dziedzictwa kulturowego wyróżnionych znakiem dziedzictwa europejskiego, online: <https://kreatywna-europa.eu/10-nowych-obiektow-dziedzictwa-kulturowego-wyrozniionych-znakiem-dziedzictwa-europejskiego/>
5. Polskie obiekty uhonorowane ZDE, online: <https://www.gov.pl/web/kulturaSPORT/polskie-obiekty-uhonorowane-znakiem-dziedzictwa-europejskiego>
6. 2021 annual work programme for the implementation of the Creative Europe Programme, online: <https://ec.europa.eu/culture/document/2021-annual-work-programme-implementation-creative-europe-programme>
7. Procedura selekcji, online: <https://www.gov.pl/web/kulturaSPORT/procedura-selekcji>

³³ 2021 annual work programme for the implementation of the Creative Europe Programme, online: <https://ec.europa.eu/culture/document/2021-annual-work-programme-implementation-creative-europe-programme> [dostęp: 18.06.2021]

³⁴ Procedura selekcji, online: <https://www.gov.pl/web/kulturaSPORT/procedura-selekcji> [dostęp: 18.06.2021]

Nowi beneficjenci VIII osi Programu

Infrastruktura i Środowisko

Na początku tego roku do grona beneficjentów VIII osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko dołączyły trzy nowe instytucje. Tym samym liczba dofinansowanych z tego źródła projektów wzrosła do 145. Było to możliwe na skutek pojawienia się wolnych środków w wysokości umożliwiającej dofinansowanie inwestycji znajdujących się do tej pory na liście rezerwowej. Poniżej przedstawiamy dofinansowane inwestycje.

Miasto Siedlce, „Rewaloryzacja zabytkowego parku miejskiego Aleksandria w Siedlcach”

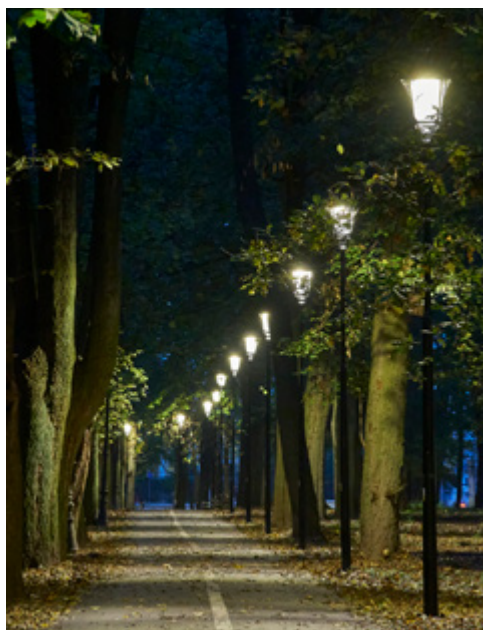
Budżet

wartość inwestycji: 16 521 019,14 zł

kwota dofinansowania z Unii Europejskiej: 8 396 753,13 zł

Zakończenie projektu: czerwiec 2023

Celem projektu jest rewaloryzacja zabytkowego Parku Miejskiego „Aleksandria” w Siedlcach oraz stworzenie w nim przestrzeni do działalności edukacyjno-kulturalnej i spotkań mieszkańców miasta. Wśród zaplanowanych działań znalazło się stworzenie nowych alejek parkowych, placu zabaw dla dzieci oraz nowoczesnego systemu oświetleniowego i monitorującego. Powstanie również ścieżka edukacyjna, która przybliży zwiedzającym historię miasta oraz samego parku. Jednym z elementów projektu będzie odtworzenie pawilonu ogrodowego, który stanie się centrum prowadzonej na szeroką skalę działalności edukacyjno-kulturalnej.

Park „Aleksandria”, fot. Janusz Mazurek

Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu, „Kompleksowa konserwacja i modernizacja Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej”

Budżet

wartość inwestycji: 19 732 501,82 zł

kwota dofinansowania z Unii Europejskiej: 13 369 441,80 zł

Zakończenie projektu: sierpień 2023 r.

Projekt polega na przeprowadzeniu generalnego remontu trzech oddziałów Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej. Zabytkowa siedziba główna muzeum na ul. Kościuszki 12 poddana zostanie kompleksowym pracom konserwatorskim. Dotychczasowe pomieszczenia otrzymają nowe funkcje: wystawowe, edukacyjne lub magazynowe – zgodnie z wymogami nowoczesnego muzealnictwa. Remont obejmie elewację, wymianę instalacji, stolarki i podłóg oraz modernizację wystawy stałej wraz zakupem wyposażenia do prowadzenia działalności edukacyjno-kulturalnej. Zmiany zajdą również w Rezerwacie Archeologicznym w Kaliszu-Zawodziu. Całkowity remont przejdzie zabytkowa tzw. Biała Chata. Powstanie ekspozycja pn. „Zawodzie”, a istniejące na terenie rezerwatu makiety dostosowane zostaną do potrzeb osób z dysfunkcjami wzroku. W Oddziale Literackim w Russowie remont konserwatorski obejmie skansen, park oraz Dworek Marii Dąbrowskiej wraz z wyposażeniem obiektu i modernizacją ekspozycji.

Muzeum Okręgowe w Kaliszu, wizualizacje Agnieszka Lisek

Gmina Krosno Odrzańskie, „Piastowskie dziedzictwo Świętej Jadwigi Śląskiej w Krośnie Odrzańskim”

Budżet

wartość inwestycji: 21 762 700 zł

kwota dofinansowania z Unii Europejskiej:

15 069 034,96 zł

Zakończenie projektu: grudzień 2023 r.

Działania projektowe zakładają przeprowadzenie robót budowlanych oraz prac konserwatorsko-restauratorskich przy trzech zabytkowych obiektach na terenie Krosna Odrzańskiego. Wyremontowane zostaną zniszczone skrzydła Zamku Piastowskiego wraz z zamkowymi ogrodami. W kościele pw. św. Jadwigi Śląskiej zaplanowany jest remont i modernizacja wieży, tak aby można ją było zwiedzać. Oprócz tego przeprowadzony zostanie kompleksowy remont organów i prospektu organowego. Powstanie także nowe odwodnienie budynku kościoła, położona zostanie nawierzchnia drogi i krawężniki.

Zniszczone skrzydło Zamku Piastowskiego w Krośnie Odrzańskim, fot. Urząd Miasta w Krośnie Odrzańskim

STATYSTYKI

Podsumowanie działania 1

„Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym” programu Kultura Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014–2021

Głównym celem działania 1 „Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym” programu Kultura Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014-2021 (dalej: MF EOG) jest **poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym poprzez stworzenie odpowiednich warunków do prowadzenia działalności kulturalnej zarówno w ramach ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i w zakresie infrastruktury kulturalnej.**

W ramach działania 1 wyodrębniono dwa poddziałania: 1.1. „Restauracja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego” i 1.2. „Innowacyjne wykorzystanie infrastruktury kultury do prezentacji dziedzictwa kulturowego”.

Dopuszczone do konkursu projekty oprócz prac budowlano-konserwatorskich musiały zawierać część nieinwestycyjną. Jej celem było przygotowanie nowego, ciekawego programu kulturalnego i szkoleniowego powiązanego z projektem (w tym w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym). Dzięki temu dofinansowane projekty miały być kompletne. Z jednej strony obejmowały prace infrastrukturalne, z drugiej – odnowiona lub nowo wybudowana przestrzeń miała zostać jeszcze w trakcie realizacji projektu wypełniona działaniami kulturalnymi i szkoleniowymi.

Nabór wniosków

Wybór projektów w ramach działania nastąpił w drodze konkursu zamkniętego (z określoną datą rozpoczęcia i zakończenia naboru). Dla obu poddziałań (1.1. i 1.2.) ogłoszono jeden nabór, który rozpoczął się w dniu 31 grudnia 2019 r. i trwał do 30 marca 2020 r.

Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu jako operator programu zorganizowało szereg szkoleń, aby wyjaśnić zasady konkursu potencjalnym beneficjentom. Eksperti MKDNIŚ szczegółowo omawiali rodzaje działań podlegających dofinansowaniu, warunki oceny i wyboru projektów³⁵. Uruchomiona została także infolinia. Oprócz tego pracownicy resortu kultury na bieżąco odpowiadali na setki pytań przesłanych drogą mailową.

³⁵ Ogłoszenie o naborze wraz ze wszystkimi załącznikami zostało opublikowane na koniec listopada 2019 r. Wówczas też miało miejsce szkolenie dla potencjalnych beneficjentów, które powtórzono w dniach 6 i 7 lutego 2020 r.

Zainteresowanie wśród potencjalnych beneficjentów było ogromne, co znalazło odzwierciedlenie w liczbie 224 złożonych wniosków. Do konkursu zgłoszono projekty na łączną wartość dofinansowania 439,35 mln euro³⁶. Alokacja na konkurs wynosiła 60 mln euro, zatem zapotrzebowanie na środki MF EOG kilkukrotnie przewyższyło ich wysokość.

Statystyka dotycząca wnioskowanej kwoty dofinansowania

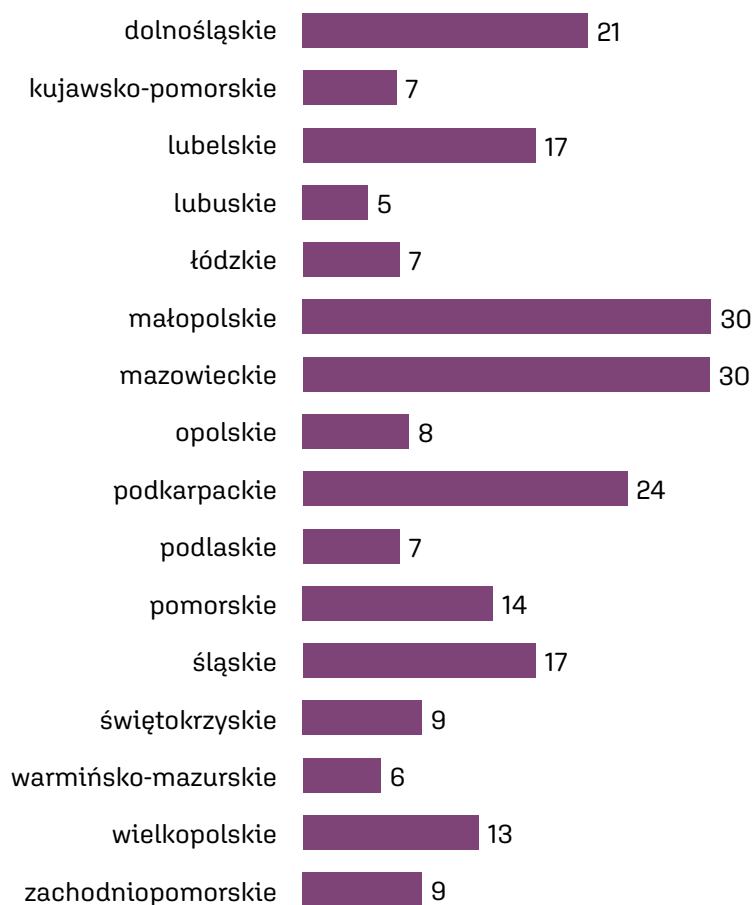
średnia wnioskowana kwota dofinansowania: 1 957 421,58 euro

najniższa wnioskowana kwota dofinansowania: 500 393,83 euro

najwyższa wnioskowana kwota dofinansowania: 3 500 000 euro

Informacje dotyczące złożonych wniosków

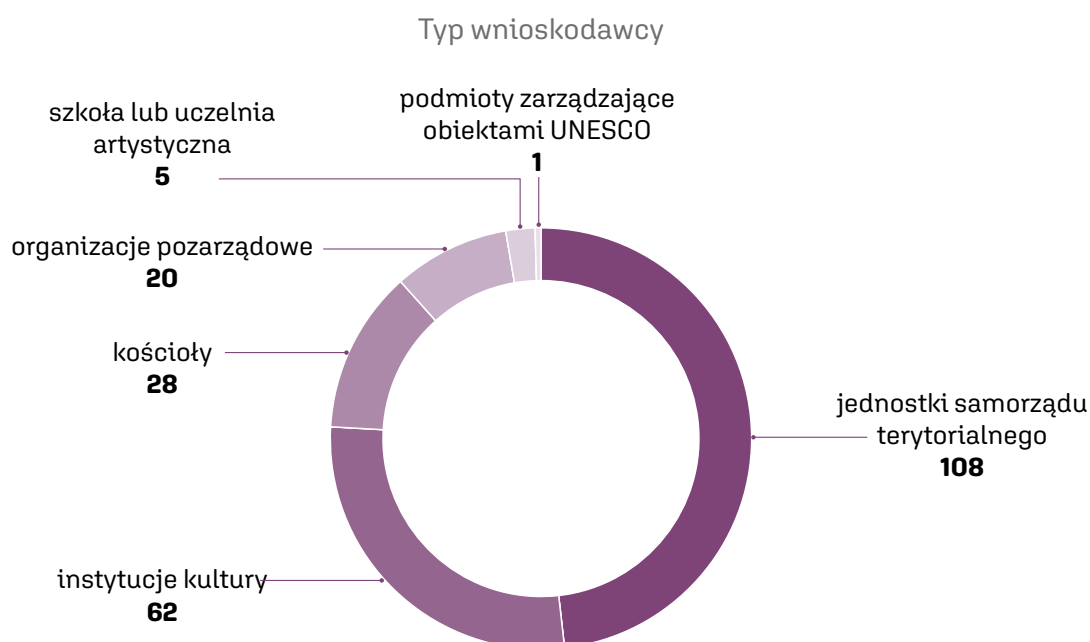
Najwięcej złożonych wniosków pochodziło z województwa małopolskiego i mazowieckiego (po 30), następnie z podkarpackiego (24) i dolnośląskiego (21), najmniej z województwa lubuskiego (pięć), warmińsko-mazurskiego (sześć), kujawsko-pomorskiego, łódzkiego i podlaskiego (po siedem).

Wykres 1. Liczba złożonych wniosków z podziałem na województwa

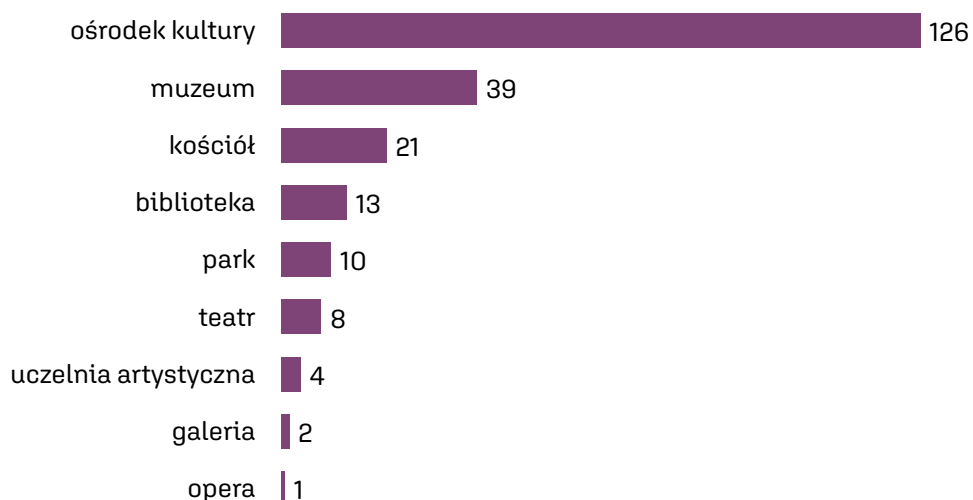
³⁶ W ramach poddziałania 1.1. na kwotę 286,026 mln euro, w ramach poddziałania 1.2. na kwotę 153,325 mln euro.

Najwięcej wniosków zostało złożonych przez jednostki samorządu terytorialnego na rzecz samorządowych instytucji kultury i przez instytucje kultury (łącznie 170 wniosków). Najmniejszą grupę wśród wnioskodawców stanowiły uczelnie, szkoły artystyczne i podmioty zarządzające obiektami UNESCO (łącznie tylko sześć wniosków).

Wykres 2. Liczba złożonych wniosków z podziałem na typ wnioskodawcy

Przeznaczenie wnioskowanego dofinansowania dotyczyło przede wszystkim gminnych ośrodków kultury [126 wniosków], następnie muzeów [39 wniosków] i kościołów [21 wniosków].

Wykres 3. Przeznaczenie wnioskowanego dofinansowania

Wyniki oceny wniosków

Wyniki oceny wniosków na poszczególnych etapach oceny przedstawiają się następująco:

- z 224 złożonych wniosków ocenę formalną przeszło 189 i te zostały skierowane do oceny merytorycznej;
- z pozostałych 35 wniosków: 27 otrzymało negatywną ocenę formalną, pięć zostało pozostawionych bez rozpatrzenia, a trzy wycofane przez wnioskodawców z konkursu;
- z 189 wniosków skierowanych do oceny merytorycznej:
 - 145 wniosków przeszło ocenę merytoryczną, tzn. uzyskało wymagane minimum punktowe określone w ogłoszeniu o naborze (tj. 52,5 pkt dla poddziałania 1.1. i 48,5 pkt dla poddziałania 1.2.),
 - 20 wniosków nie osiągnęło wymaganego minimum punktowego,
 - 24 wnioski nie spełniły co najmniej jednego z kryteriów oceny merytorycznej nr 1-7 [co oznacza, że nie były oceniane w pozostałych kryteriach oceny merytorycznej];
- Komitet Selekcyjny rekomendował Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego do dofinansowania 20 projektów [16 w ramach poddziałania 1.1. i cztery w ramach poddziałania 1.2.]. Rekomendacje Komitetu Selekcyjnego były zgodne z oceną ekspercką.

Rozstrzygnięcie konkursu

3 listopada 2020 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego podpisał decyzję o przyznaniu dofinansowania dla 20 projektów rekomendowanych przez Komitet Selekcyjny. Dofinansowanie otrzymały:

W ramach poddziałania 1.1.

- **Twierdza Srebrna Góra Sp. z o.o.** – „Rewaloryzacja dla potrzeb kulturalno-edukacyjnych zdegradowanych i niedostępnych części Pomnika Historii Twierdzy Srebrna Góra”
- **gmina Kamieniec Żąbkowicki** – „Nowa jakość zwiedzania w romantycznym zespole pałacowo-parkowym w Kamieńcu Żąbkowickim”
- **Muzeum Zamkowe w Malborku** – „Przebudowa zabytkowych budynków gospodarczych na Przedzamczu zamku w Malborku wraz z ich dostosowaniem do funkcji kulturalno-edukacyjnych”
- **gmina Milanówek** – „Rewitalizacja willi Waleria w Milanówku – stworzenie interdyscyplinarnego miejsca edukacji kulturalnej”
- **gmina Raszyn** – „Adaptacja budynków Austerii na centrum integracji społeczno-kulturalnej w Raszynie przy Al. Krakowskiej 1 – etap 2”
- **powiat bieszczadzki** – „Rafineria kultur – rewitalizacja zabytkowego budynku rafinerii FANTO w Ustrzykach Dolnych na potrzeby Bieszczadzkiego Centrum Dziedzictwa Kulturowego”

- **gmina Twardogóra** – „Restauracja i rewitalizacja zabytkowego pałacu w Goszcu”
- **klasztor oo. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej** – „Dziedzictwo Sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej na szlaku UNESCO”
- **gmina miasto Płońsk** – „Poprawa dostępności do zasobów kultury w Płońsku”
- **Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku** – „Konserwacja, remont i modernizacja Żurawia Gdańskiego – oddziału Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku wraz z utworzeniem nowej wystawy stałej”
- **Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie** – „Konserwacja i restauracja XIV-wiecznego zamku w Lidzbarku Warmińskim – perły architektury gotyckiej w Polsce – III etap”
- **gmina miejska Bolesławiec** – „Polska i Norwegia na Europejskim Szlaku Ceramiki: włączenie Bolesławca i Porsgrunn do międzynarodowej sieci współpracy miast o tradycjach ceramicznych”
- **Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki** – „Wielokulturowa Rzeczpospolita – Zamek Pieskowa Skała”
- **Teatr im. Stefana Żeromskiego w Kielcach** – „Przebudowa zabytkowego Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach na potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego i poszerzenia działalności kulturalno-edukacyjnej”
- **gmina Stalowa Wola** – „Przebudowa i wykonanie prac konserwatorskich w Miejskim Domu Kultury w Stalowej Woli celem efektywnego wykorzystania dziedzictwa kulturowego”
- **gmina i miasto Ulanów** – „Remont zespołu dworsko-parkowego w Bielinach w celu rozszerzenia oferty kulturalnej gminy Ulanów”

W ramach poddziałania 1.2.

- **Muzeum Śląskie w Katowicach** – „Przebudowa i adaptacja zabytkowego budynku dawnej łaźni Gwarek na magazyn studyjny Muzeum Śląskiego w Katowicach”
- **gmina Wilamowice** – „Utworzenie Muzeum Kultury Wilamowskiej w Wilamowicach – budowa budynku Muzeum Kultury Wilamowskiej”
- **gmina Radwanice** – „Rozwój oferty kulturalno-edukacyjnej na terenie gminy Radwanice i Zagłębia Miedziowego poprzez utworzenie nowoczesnego Domu Kultury w Radwanicach”
- **Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej** – „Budowa Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji przy Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej”

Przykłady dofinansowanych projektów

Przebudowa i adaptacja zabytkowego budynku dawnej łaźni Gwarek na magazyn studyjny Muzeum Śląskiego w Katowicach

beneficjent: Muzeum Śląskie w Katowicach

koszt całkowity: 23 714 419,37 zł

koszt kwalifikowalny: 18 931 906,55 zł

dofinansowanie z Programu: 15 107 661,43 zł

okres realizacji: 2020.12.15 – 2024.04.30

Widok budynku łaźni Gwarek przed rewitalizacją

fot. Michał Jędrzejowski

Opis projektu

Muzeum Śląskie jest szczególnym punktem na mapie Polski. Łączy w sobie lokalną i niepowtarzalną perspektywę z ogólnopolską i europejską tradycją. Zwiedzający mogą w nim poznać zarówno historię i kulturę regionu, jak i najwybitniejsze osiągnięcia sztuki polskiej i światowej.

Projekt stanowi część szerszego przedsięwzięcia, mającego na celu rewitalizację całego terenu poprzemysłowego i zabytkowych obiektów po byłej kopalni Katowice. Są one zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie nowej siedziby Muzeum Śląskiego. Wraz z sąsiednimi obiektami Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia oraz Międzynarodowego Centrum Kongresowego tworzą obszar tzw. Strefy Kultury.

Całe przedsięwzięcie będzie stanowiło wyjątkowe połączenie nowoczesności z tradycją zarówno w sferze architektoniczno-wizualnej, jak i funkcjonalno-znaczeniowej. Zmiana funkcji rewitalizowanej przestrzeni z przemysłowej na kulturową – przekształcenie terenu po kopalni węgla kamiennego w Strefę Kultury – stanowi symboliczne odzwierciedlenie zmian społeczno-gospodarczych, które nastąpiły po 1989 r. na Górnym Śląsku. Stanowi również wyraz dążenia do rozwoju nauki i kultury zapisanego w strategiach rozwoju województwa śląskiego.

Udostępniony zwiedzającym budynek łaźni Gwarek pełnił będzie głównie funkcję magazynu studyjnego dla największych i najcięższych eksponatów związanych z przemysłem. Znajdzie tu swoje miejsce np. maszyna parowa huty Baildon oraz elektryczna maszyna wyciągowa KWK Rydułtowy. W budynku planuje się także strefę biurową oraz pomieszczenia sanitarne i techniczne. Magazynowanie i prezentacja zbiorów możliwe będą na poziomie przyziemia, piwnicy oraz dwóch dodatkowych poziomach, które stworzą projektowane antresole. Ze względu na znaczne gabaryty i ciężar eksponatów w budynku przewidziano instalację suwnicy przemysłowej, która umożliwi ich transport. Warsztat wiertaczy posłuży jako budynek do sezonowego użytku przestrzeni zewnętrznych muzeum. Zakres projektu obejmował będzie również zaopatrzenie budynków i pomieszczeń w sprzęt do prowadzenia działalności kulturalnej i ochrony dziedzictwa kulturowego, m.in. wyposażenie meblowe, techniczne, socjalne itp.

Rewaloryzacja dla potrzeb kulturalno-edukacyjnych zdegradowanych i niedostępnych części Pomnika Historii Twierdzy Srebrna Góra

beneficjent: Twierdza Srebrna Góra Sp. z o.o.

koszt całkowity: 21 862 020,00 zł

koszt kwalifikowalny: 17 774 000,00 zł

dofinansowanie z Programu: 15 107 899,99 zł

okres realizacji: 2021.01.04 – 2024.04.30

Twierdza Srebrna Góra

Opis projektu

Projekt zakłada rewaloryzację i zagospodarowanie na cele edukacyjne i turystyczne niedostępnych dzieł obronnych oraz kazamat twierdzy w Srebrnej Górze – jednego z najcenniejszych obiektów fortyfikacyjnych w Polsce, mającego status Pomnika Historii, położonego na obszarze pierwszego w Polsce Fortecznego Parku Kulturowego i należącego do dolnośląskiego Szlaku Obiektów Dziedzictwa Techniki Przemysłowej.

Zaplanowane działania mają na celu przywrócenie dawnego charakteru twierdzy w Srebrnej Górze. Dzięki temu mieszkańcy oraz turyści z kraju i ze świata będą mogli zobaczyć ją w kształcie niewidzianym od 1867 r., kiedy to ostatecznie wycofano garnizon z terenu warowni. Zasypane dziś przejścia i budynki nie tylko odzyskają swoją dawną świetność, ale zostaną zaadaptowane do współczesnych funkcji kulturalno-edukacyjnych. Niszczące przestrzenie będą mogły stać się atrakcją turystyczną o charakterze ponadregionalnym.

Ideą rozwoju Twierdzy Srebrna Góra jest nie tylko remont i zachowanie zabytku, ale także jego równoległa adaptacja do celów społecznych i publicznych związanych z dziedzictwem kulturowym i jego pielęgnacją. Zakres prac projektowych obejmuje odtworzenie komunikacji między dziełami obronnymi i mostów fortecznych na odcinku Rawelin – Fort Rogowy – Esplanada – Bastion Górny – Donjon. Zgodnie z pierwotnym założeniem będą one oparte na drewnianych mostach i kładkach. Część z nich zyska także mechanizmy podnoszące. Mosty wykonane zostaną w technologii pochodzącej z okresu funkcjonowania budowli, opierającej się na sile ludzkich mięśni.

Na koronie Donjonu oraz barku Fortu Rogowego powstanie punkt widokowy z widokiem m.in. na Góry Stołowe. Pozwoli na to zrekonstruowanie mostu z częścią zwodzonoą – który po rekonstrukcji będzie można uznać za najwyższy i największy ze wszystkich fortyfikacji w Europie. Zamontowany panel edukacyjny pozwoli na wirtualną wycieczkę po Górach Sowich i Bardzkich.

Projekt wychodzi naprzeciw zdiagnozowanemu problemowi: niskiemu poziomowi kompetencji kulturowych w regionie. Nowa oferta uczestnictwa w kulturze wprowadzona w Twierdzy Srebrna Góra polega na jeszcze większym otwarciu na odbiorców, wśród nich dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. W dłuższej perspektywie czasowej realizacja projektu będzie stanowiła wsparcie procesów związanych ze zwiększaniem atrakcyjności regionu w zakresie kultury oraz zmian społeczno-gospodarczych.

Polska i Norwegia na Europejskim Szlaku Ceramiki: włączenie Bolesławca i Porsgrunn do międzynarodowej sieci współpracy miast o tradycjach ceramicznych

beneficjent: gmina miejska Bolesławiec

koszt całkowity: 19 994 046,98 zł

koszt kwalifikowalny: 18 205 429,91 zł

dofinansowanie z Programu: 15 108 099,97 zł

Opis projektu

Celem projektu jest włączenie dwóch znanych ośrodków ceramicznych – polskiego Bolesławca i norweskiego Porsgrunn – do jednego z certyfikowanych

Europejskich Szlaków Kulturowych: Europejskiego Szlaku Ceramiki (dalej ESC). Przystąpienie do międzynarodowej sieci miast o tradycjach ceramicznych pozwoli na skuteczne promowanie działań projektowych i aktywną wymianę oferty kulturalnej. Zamysłem jest stworzenie narzędzi do wypromowania i wzmocnienia pozycji kulturalnej i turystycznej obu ośrodków dzięki potencjałowi ESC. We współpracy z partnerem norweskim i z wykorzystaniem jego know-how powstanie nowa oferta kulturalna, edukacyjna, szkoleniowa i promocyjna. W jej projekcie uwzględniono propozycje wypracowane ze społecznością lokalną. Jednym z jej ważniejszych elementów będą wydarzenia artystyczne i wystawy promujące bogactwo ceramiczne nowych miast szlaku w obu partnerskich instytucjach oraz podczas międzynarodowego festiwalu ceramiki Argillà 2022 w Faenzie. Przygotowanie oferty wsparte zostanie cyklem szkoleń zwiększających kompetencje polskiej kadry zarządzającej dziedzictwem kulturowym.

W ramach przedsięwzięcia przewidziano nadanie funkcji kulturalnej nieużytkowanemu obiektowi zabytkowemu – pałacowi Pücklera w Bolesławcu. Swoją działalność będzie tu prowadziło Muzeum Ceramiki w Bolesławcu. Zabytek stanie się miejscem udostępniania oferty kulturalno-edukacyjnej, przestrzenią do rozwijania i budowania poczucia przynależności do lokalnej wspólnoty, zwiększania świadomości na temat tradycji ceramicznych oraz promowania dziedzictwa kulturowego na arenie międzynarodowej.

Pałac Pücklera w Bolesławcu

Wizualizacja budynku łaźni Gwarek po rewitalizacji, aut. Home of Houses Sp. z o.o.

ANALIZY

Działalność instytucji kultury w czasie pandemii

Poniżej prezentujemy doświadczenia czterech beneficjentów programu Kultura i Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko z kilkunastu miesięcy funkcjonowania w warunkach pandemii koronawirusa.

„Przeszłość przyszłości – remont i wyposażenie Muzeum Książąt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie w celu udostępnienia unikatowej kolekcji”, projekt finansowany ze środków europejskich na wspieranie działań kultury w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Mariola Kulczyńska, kierownik Oddziału Muzeum Książąt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie

Trochę ciekawej historii

Historia kolekcji książąt Czartoryskich od początku jej istnienia, kiedy księżna Izabela Czartoryska utworzyła w Puławach muzeum pamiątek narodowych, była nadzwyczaj burzliwa i pełna napięć. Przez czas rozbiorów, klęsk militarnych, peregrynacji zbiorów po Europie po klęsce powstania listopadowego, sprowadzenie kolekcji z Paryża do Krakowa przez księcia Władysława Czartoryskiego, poprzez wojenne losy najcenniejszych zbiorów, po próby zachowania i utrzymania

Wejście do muzeum i wnętrze ekspozycyjnych pałacu Czartoryskich w Krakowie w 1937 r., fot. archiwum MNK

Wernisaż wystawy „Przeszłość przyszłości”, grudzień 2019 r. Wystąpienie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu prof. Piotra Glińskiego

tego skarbu dziedzictwa kulturowego w ekonomicznie trudnej rzeczywistości PRL-u.

Gdy w grudniu 2016 r. Skarb Państwa odkupił prywatną kolekcję książąt Czartoryskich, przekazując ją Muzeum Narodowemu w Krakowie, wydawało się, że po gruntowym remoncie muzeum żadna siła nie przeszkodzi w niezakłóconym i stałym udostępnieniu pełnej kolekcji zwiedzającym.

Rok 2019 Muzeum Narodowe w Krakowie zakończyło ogromnym sukcesem. Po blisko dwóch latach od podpisania umowy o dofinansowanie projektu „Przeszłość przyszłości – remont i wyposażenie Muzeum Książąt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie w celu udostępnienia unikatowej kolekcji” krok milowy w postaci otwarcia muzeum dla zwiedzających i udostępnienia kolekcji Czartoryskich został zrealizowany.

Ogromna radość, satysfakcja... i wielki sukces frekwencyjny. Od 20 grudnia 2019 r. do 11 marca 2020 r. (data pierwszego zamknięcia instytucji kultury z powodu wybuchu pandemii) Muzeum Książąt Czartoryskich odwiedziło w sumie 43 555 zwiedzających.

Otwarcie pałacu Czartoryskich po remoncie, grudzień 2019 r.

Rok 2020 miał być ostatnim rokiem realizacji projektu. Wykonanie rzeczowe zbliżało się do wartości wskaźników produktu i rezultatu, osiągnięto wszystkie wskaźniki istotne dla celów interwencji, wskaźniki informacyjne, przystąpiono do realizacji programu kulturowo-edukacyjnego w prężnie działającym muzeum, kończono digitalizację zbiorów i ich udostępnianie na platformie cyfrowej, merytoryczne opracowanie zbiorów.

Bieżące monitorowanie oszczędności powstałych w pozycjach budżetowych pozwoliło opracować plan ostatnich wydatków, istotnych dla realizacji projektu i potrzebnych także na etapie trwałości.

Tymczasem pandemia COVID-19 nadchodziła z coraz większą dynamiką, co drastycznie zasygnalizował na ekspozycji dotkliwy brak turystów zagranicznych, choć muzeum nadal było otwarte. Pierwsza fala pandemii wkrótce ogarnęła cały kraj...

Strategia Muzeum Narodowego w Krakowie wobec pandemii COVID-19

Muzeum Narodowe w Krakowie wraz ze wszystkimi oddziałami, w tym Muzeum Książąt Czartoryskich, zostało zamknięte dla zwiedzających 12 marca 2020 r. Od początku pandemii staraliśmy się wdrożyć rozwiązania minimalizujące negatywne skutki wystąpienia zagrożenia epidemicznego i zasady umożliwiające pracę zdalną tam, gdzie było to możliwe. Pracownicy zaangażowani bezpośrednio w obsługę zwiedzających pozostali na płatnym przestoju. Aby zorganizować pracę i funkcjonowanie muzeum w tym szczególnym okresie, dział IT został zaangażowany do zadań związanych z konfiguracją sprzętu tam, gdzie praca zdalna miała być wykonywana przy użyciu komputera. Pracownicy mający dzieci w wieku do 8 lat mogli skorzystać z możliwości opieki nad dzieckiem zgodnie z zapisami ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Wszyscy pracownicy otrzymali wsparcie informacyjne dotyczące profilaktyki w celu przeciwdziałania narastającemu zagrożeniu.

Zawieszono zostało wykonywanie prac wymagających fizycznej obecności w muzeum, personel na miejscu ograniczał się do niezbędnych pracowników ochrony. Zmniejszyliśmy do minimum krąg osób mających prawo przebywania w muzeum, wyznaczając osoby bądź grupy interwencyjne (dyżurujące pod telefonem). Muzeum Narodowe w Krakowie powołało zespół kryzysowy, który wspierał dyrekcję MNK w podejmowaniu właściwych decyzji.

Obostrzenia dotyczące zakazu prowadzenia działalności muzeów w Polsce zostały utrzymane aż do 4 maja 2020 r. Zgodnie z zapowiedzią Prezesa Rady Ministrów Mateusza Morawieckiego etapowego znoszenia nakazów i zakazów oraz publikacją wytycznych MKDNIŚ dla muzeów, galerii sztuki oraz innych instytucji kultury działających w obszarze polityki pamięci i ochrony dziedzictwa, w związku z planowanym ponownym otwarciem w stanie epidemii COVID-19 rozpoczęliśmy przygotowywanie naszej instytucji do:

- zapewnienia pracownikom (ze szczególnym uwzględnieniem pracowników mających kontakt ze zwiedzającymi) dostępu do środków ochrony indywidualnej (płyny dezynfekcyjne, maseczki, rękawiczki),
- organizacji stanowisk pracy z uwzględnieniem wymaganego dystansu przestrzennego między pracownikami (przezroczyste przegrody w pokojach typu open space, na stanowiskach kasowych i wartowniczych oraz w sklepikach muzealnych),

- organizacji trybu pracy z uwzględnieniem systemu zmianowego i rotacyjnego oraz niezbędnej rezerwy kadrowej [na wypadek wzrostu ryzyka epidemicznego],
- przywrócenia dyspozycyjności poszczególnych służb, w tym służb ochrony: w kolejnych fazach służba ochrony, we współpracy z innymi pracownikami, miała odpowiadać za monitorowanie i przestrzeganie przez odwiedzających reżimu sanitarnego (np. zachowywania odstępu,

RESPEKTUJ

oznaczenia, komunikaty
i zalecenia pracowników Muzeum

DEZYNFEKUJ

ręce lub załóż rękawiczki
po wejściu do budynku

MYJ

ręce wodą z mydłem
lub środkiem dezynfekującym

STOSUJ

maseczki ochronne lub
inne osłony twarzy

ZACHOWUJ

odległość minimum 2 m od innych
także przy kasie biletowej

UNIKAJ

osób, które kaszlą lub kichają

OGRANICZAJ

przebywanie
w windzie do 2 osób

KORZYSTAJ

z klatek schodowych

WYKORZYSTUJ

swoją kartę płatniczą

KORONAWIRUS - NIE RYZYKUJ! CHRON SIEBIE I INNYCH!

mnk
MUZEUM
NATURALNOŚCI
W KRAKOWIE

używania płynów odkażających, maseczek] – przygotowanie do tego zadania uwzględnione zostało w szkoleniu stanowiskowym,

- przygotowanie, w tym wyposażenie [w sprzęt, płyny dezynfekcyjne, kombinezony] zespołów odpowiedzialnych za przeprowadzanie procedur sanitarnych [np. odkażanie wnętrz] – zespoły te oparte zostały na służbach ochrony,
- zakupu dodatkowego sprzętu monitorującego [np. kamer],
- skorygowania i udostępnienia regulaminów zwiedzania.

MNK opracowało ogólne wytyczne i założenia dotyczące organizacji pracy, które aktualizowało na wewnętrznym portalu dostępnym dla wszystkich pracowników w formie komunikatów: stopniowe wprowadzanie systemu pracy rotacyjnej w niektórych działach, tak aby ograniczyć kontakty poszczególnych osób i w razie zakażenia któregoś z pracowników nie „dyskwalifikować” całego zespołu. W działach, które nie zostały objęte pracą rotacyjną, utrzymaliśmy pracę zdalną, z możliwością pojawiania się w muzeum osobiście tylko w sytuacjach wyjątkowych, w szczególności w celu pobrania materiałów do pracy zdalnej lub wykonania krótkotrwałego zadania niezbędnego z punktu widzenia funkcjonowania muzeum.

Rozpoczęliśmy analizę grupy pracowników objętych przerwą pod kątem stopniowego przywracania pracy tam, gdzie jest to możliwe, ewentualnie wprowadzania pracy rotacyjnej.

Aby ponownie otworzyć muzeum, konieczne było uzyskanie odpowiednich certyfikatów sanitarnych. Plan stopniowego otwierania kolejnych oddziałów został opracowany przez zespół kryzysowy, następnie rozpoczęło się jego wdrażanie.

Równolegle we wszystkich działach nastąpiła redukcja bieżących kosztów. Zredukowana została liczba wystaw, wstrzymane zakupy dzieł sztuki, wyjazdy szkoleniowe i konferencje, planowane podwyżki. Pracownicy zachęcani byli do wykorzystywania zaległych urlopów w miesiącach przerwy, abyśmy po pełnym otwarciu mogli zapewnić pełną obsługę publiczności i ponownie generować przychody.

Pomimo zachowania wymaganych środków i zasad bezpieczeństwa, a tam, gdzie to możliwe, niezbędnego dystansu, pracy rotacyjnej i zmianowej, niemal we wszystkich sekcjach i oddziałach dochodziło do pojawiania się dużych ognisk zakażenia. Aby zwiększyć bezpieczeństwo i higienę pracy, wdrożyliśmy kolejne działania mające zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości, zgodne z zaleceniami otrzymanymi z Sanepidu – m.in. udostępnienie bezdotykowego termometru do mierzenia temperatury, zaostrożone wytyczne korzystania z pomieszczeń socjalnych, zakup dodatkowych materiałów ochrony osobistej i do dezynfekcji pomieszczeń.

Jesień 2020 r. przyniosła nową falę zakażeń wirusem SARS-CoV-2, co spowodowało ponowne zamknięcie muzeum dla publiczności – tym razem od 8 listopada 2020 r. do 1 lutego 2021 r. i kolejne, trzecie – wiosną, od 20 marca 2021 r. do 3 maja 2021 r.

Urządzenie do dezynfekcji rąk przy wejściu do muzeum

Projekt „Przeszłość przyszłości” w pandemicznej rzeczywistości 2020-2021

W marcu 2020 r. miejsce euforii spowodowanej udostępnieniem publiczności Muzeum Książąt Czartoryskich i świetnym przyjęciem tego miejsca przez zwiedzających zajęła konieczność zdefiniowania raz jeszcze koncepcji zarządzania projektem tak rozbudowanym zadaniowo w sytuacji zamknięcia muzeum i konieczności izolacji członków zespołu projektowego, komitetu sterującego i wszystkich zatrudnionych w projekcie pracowników.

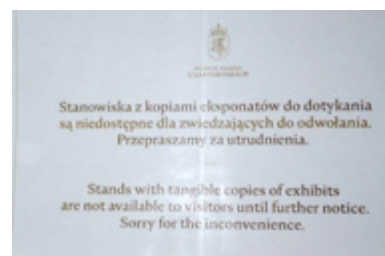
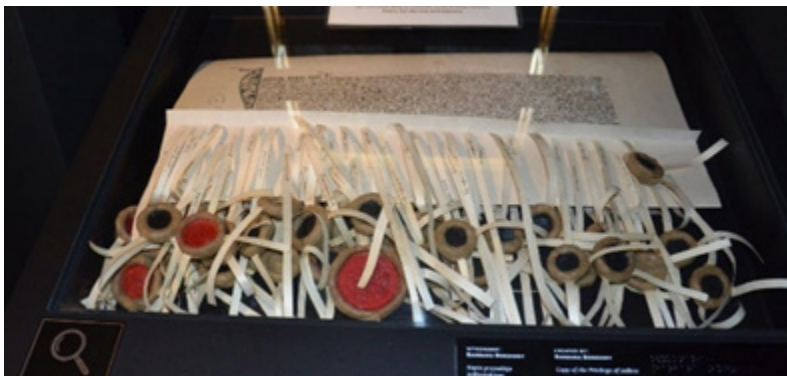
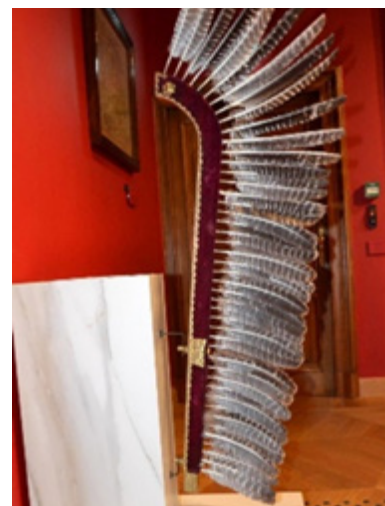
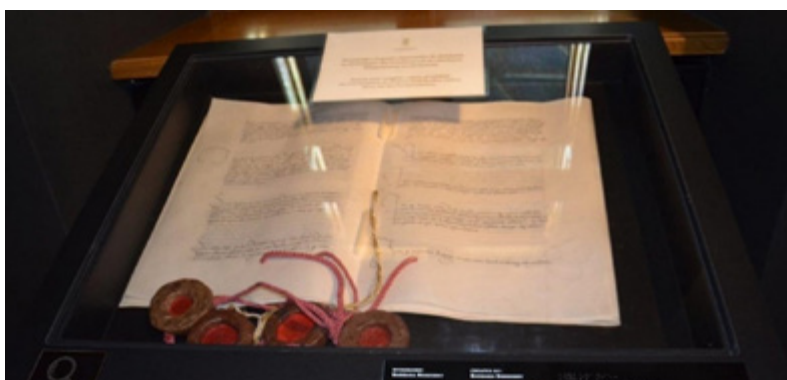
Webex Meetings

1. Nowa strategia komunikacji w projekcie

Rzeczywistość zagrożenia przeniosła naszą codzienną pracę do sieci. Zarówno na poziomie całej instytucji, jak i w projekcie „Przeszłość przyszłości” świetnie sprawdziła się platforma komunikacyjna Cisco Webex Meetings. Dotychczasowe bliskie relacje w zespole projektowym to wartość dodana naszego projektu, więc regularne spotkania, które dotychczas stanowiły o sile i powodzeniu działań, zostały zastąpione videokonferencjami. Narzędzie to sprawdziło się także w organizowaniu spotkań z osobami z zewnątrz instytucji, kontaktach z dyrekcją MNK – bez wykluczania osób będących w izolacji, na kwarantannie, które w bezpośrednich spotkaniach nie miałyby szans uczestniczyć.

2. Analiza potencjalnych ryzyk

„Przeszłość przyszłości” to kolejny projekt unijny realizowany przez zespół MNK, który ma doświadczenie w prowadzeniu i dokumentowaniu podobnych zadań, przeszedł cykl szkoleń i jest otwarty na wskazówki opiekuna projektu ze strony MKDniS. Niemniej jednak nowa sytuacja

Ścieżka sensoryczna na ekspozycji „Przeszłość przyszłości” zabezpieczona na czas pandemii

pandemii wymagała weryfikacji i określenia na nowo ryzyk, zwłaszcza w perspektywie bliskiego zakończenia projektu.

Pojawiło się ryzyko w odniesieniu do okresu trwałości projektu w kontekście czasowego zaprzestania stacjonarnej działalności edukacyjnej, wycofania ścieżki sensorycznej z oferty zwiedzania ze względu na obostrzenia sanitarne czy nieosiągnięcia założonego wskaźnika liczby odwiedzin.

Pojawiły się pomysły działań korygujących, np. przeniesienia odwiedzin w muzeum do świata wirtualnego.

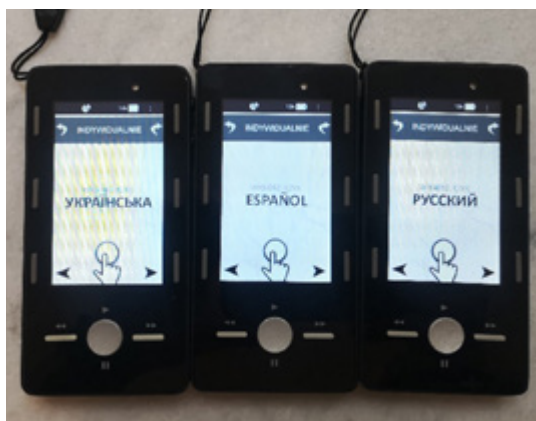
Nową formę działań online realizowanych w ramach projektu mogłyby stanowić wirtualne ścieżki zwiedzania – multimedialne prezentacje zbudowane na bazie panoram sferycznych, które umożliwiają zwiedzanie przestrzeni bez wychodzenia z domu: dzięki użytej technologii widz może obejrzeć całe pomieszczenie oraz przybliżyć interesujące go szczegóły, przeczytać lub posłuchać o zaprezentowanych eksponatach. Jest to namiastka rzeczywistego zwiedzania, które w czasie pandemii jest w znacznym stopniu utrudnione. Ideą wirtualnych ścieżek zwiedzania, które umożliwią spacerowanie po Muzeum Książąt Czartoryskich, byłoby udostępnienie zwiedzającym części ekspozycji, ale również rozbudzenie ich potrzeby zobaczenia muzeum na żywo. Wirtualne ścieżki zwiedzania stanowią także odpowiedź na potrzeby turystów zagranicznych, dla których zwiedzenie ekspozycji jest utrudnione lub niemożliwe.

Wobec identyfikacji tych zagrożeń, wystąpiliśmy do IP z prośbą o rozpatrzenie możliwości włączenia działań realizowanych w formie online do pomiaru wskaźnika frekwencyjnego.

3. Analiza oszczędności budżetowych w projekcie, czyli mądre zakupy w dobie pandemii

Gruntowna analiza potrzeb budżetowych w projekcie kończącym się w czasie pandemii doprowadziła nas do ustalenia działań i zakupów, które z jednej strony pozwolą bezpiecznie zakończyć projekt, z drugiej posłużą do realizacji jego celów.

System audioprzewodnika finansowany w całości z budżetu projektu (dotychczas w językach: polskim, angielskim, francuskim, włoskim, niemieckim, ścieżka rodzinna, polski język migowy, audiodeskrIPCja) zyskał trzy nowe ścieżki zwiedzania: w języku hiszpańskim, rosyjskim i ukraińskim.

System audioprzewodnika z nową ofertą językową

System do dezynfekcji audioprzewodnika i słuchawek na zapleczu kas

Aby jednak w czasie pandemii móc bezpiecznie oferować go zwiedzającym, konieczny stał się zakup urządzenia do dezynfekcji zarówno samego audioprzewodnika, jak i słuchawek. Urządzenie/specjalna szafa z certyfikacją służb sanitarnych umożliwiła dezynfekcję audioprzewodników za pomocą światła UV-C oraz ozonowania.

Wykorzystując oszczędności wygenerowane w okresie zamknięcia muzeum dla zwiedzających zlecieliśmy opracowanie nowych tematów lekcji muzealnych online dla szkół, tłumaczenie wybranych scenariuszy i prezentacji zajęć online dla szkół na język angielski, wprowadziliśmy nowe tematy lekcji online dla szkół w języku angielskim, zrealizowaliśmy i udostępniliśmy online filmik – teatrzyk cieni dla dzieci poświęcony postaci Rembrandta, zlecieliśmy opracowanie scenariuszy i prezentację zajęć edukacyjnych online dla turysty zagranicznego (w języku angielskim), zorganizowaliśmy testowe zajęcia edukacyjne dla obcokrajowców. Ich uczestnikami byli studenci zagraniczni Wydziału Europeistyki UJ oraz wolontariusze MNK, na podstawie ich odpowiedzi w ankietach wprowadzane są zmiany w scenariuszu zajęć dla obcokrajowców. Także z powstałych oszczędności sfinansowany został zakup pomocy edukacyjnych: kopii materiałowych dwóch pasów kontuszowych (oryginalne pasy kontuszowe pokazujemy na ekspozycji „Przeszłość przyszłości”).

Kolejnym istotnym zakupem z oszczędności stał się system do kompensacji mocy biernej. Kontrolowanie poziomu oddawanej mocy biernej stanowi element racjonalnego gospodarowania energią elektryczną. Dzięki zakupowi i instalacji urządzenia w obiekcie rachunki za generowanie indukcyjnej mocy biernej udało się obniżyć o 30%.

System do kompensacji mocy biernej zainstalowany w pałacu Czartoryskich

To zaledwie kilka przykładów racjonalnego wydatkowania oszczędności w projekcie „Przeszłość przyszłości”, których potrzebę wymusiła sytuacja pandemiczna. Obrazują one, jak przydatna i ważna w dobie pandemii okazała się bieżąca analiza potrzeb projektowych.

4. Czas pandemii – czas na porządkowanie

Okres zamknięcia muzeum dla zwiedzających był czasem intensywnych przeglądów, zarówno tych budowlanych, związanych z likwidacją usterek, które w czynnym muzeum trudno sprawnie usunąć, jak i przeglądów konserwatorskich obiektów pozostawionych w świeżo odrestaurowanych wnętrzach pałacowych, w nowym, niesezonowanym etalażu. Czas bardzo potrzebny i dobrze wykorzystany przez służby muzealne. Zamknięcie muzeum dało nam możliwość dokładnego przeglądu dokumentacji projektowej, korespondencji, raportów, sprawozdań, ewidencji wskaźników, ewidencji kadrowej, oceny przestrzegania zasad promocji i informacji, zasad horyzontalnych, przestrzegania prawa krajowego i wspólnotowego.

Realizacja w tak krótkim czasie tak szerokiego pod względem rzeczowo-finansowym projektu inwestycyjnego, zawierającego prace projektowe, nadzory, roboty remontowo-budowlane, konserwację i digitalizację obiektów, opracowanie merytoryczne zbiorów, szereg działań popularyzatorskich, realizację programu kulturalno-edukacyjnego, zakupy specjalistycznego sprzętu, etalażu ekspozycyjnego, wyposażenia towarzyszącego wystawie, wreszcie działania promocyjno-informacyjnej, była doświadczeniem bardzo trudnym. Z tego powodu swego rodzaju „spowolnienie” realizacji projektu, wymuszone pandemią, oceniamy jako potrzebne i bardzo przydatne z punktu widzenia możliwości wewnętrznego audytu.

Jaka przyszłość dla „Przeszłość przyszłości”?

Z całą pewnością pandemia COVID-19 w krótkim czasie wprowadziła szereg zmian w funkcjonowaniu tak samej instytucji Muzeum Narodowego w Krakowie, jak i projektu „Przeszłość przyszłości – remont i wyposażenie Muzeum Książąt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie w celu udostępnienia unikatowej kolekcji”.

Sytuacja postrzegana początkowo jako zagrażająca stała się z czasem wzmacniająca: budowała poczucie wspólnoty, kompetencje zespołu, umiejętność rozwiązywania problemów w sytuacji kryzysowej. Z początkowej fazy dezorientacji przeszliśmy do reorientacji na nowe rozwiązania, pomysły, by ostatecznie wkroczyć w etap akceptacji metod pracy i nowych sposobów komunikacji. Z pewnością kilka z nich (np. wideokonferencje i spotkania na platformach komunikacyjnych) pozostanie z nami po zakończeniu pandemii.

Z punktu widzenia funkcjonowania ekspozycji narzędzia służące do dezynfekcji i odkażania sprzętu, audioprzewodników, totem multimedialny, ścieżka sensoryczna na długo pozostaną w użyciu – trudno nie docenić ich przydatności.

W kontekście utrzymania wskaźników frekwencyjnych, poszerzenia katalogu działań online, takich jak m.in. spacer/ścieżki wirtualne, lekcje online, zajęcia edukacyjne dla seniorów czy osób wykluczonych wydają się rozwiązaniem długoterminowym i bardzo potrzebnym.

„Żydowskie dziedzictwo kulturowe” – działalność Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w warunkach pandemii COVID-19

Krzysztof Banach, Dział Edukacji, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

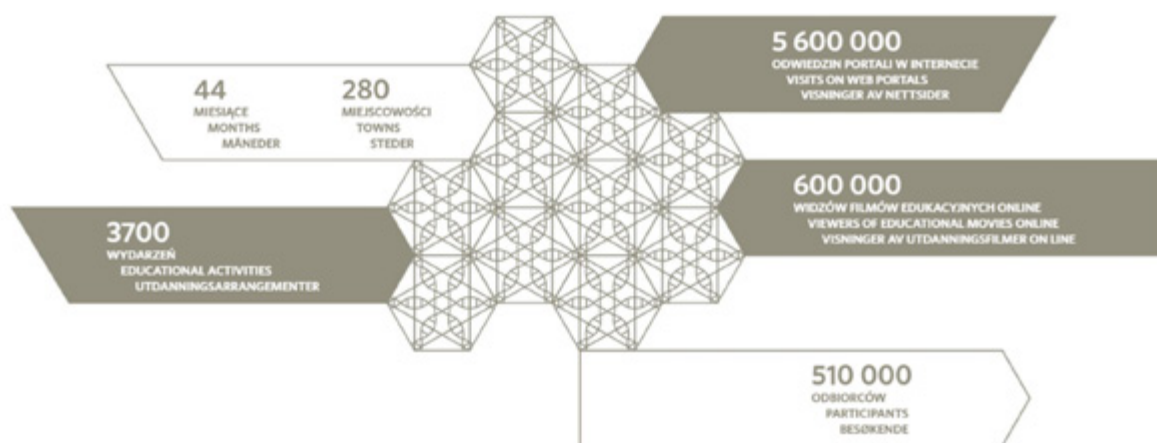
„Żydowskie dziedzictwo kulturowe” (ŻDK) to nazwa projektu realizowanego przez Muzeum POLIN i jego partnerów w ramach funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i budżetu krajowego w okresie od marca 2020 r. do kwietnia 2024 r. Pierwsze działania projektowe zbiegły się z początkiem globalnej pandemii COVID-19, co spowodowało ogromne zmiany w działalności Muzeum i postawiło przed nim wiele niespodziewanych wyzwań.

Muzeum POLIN realizuje ten projekt w partnerstwie z instytucjami norweskimi: Norweskim Centrum Studiów nad Holocaustem i Mniejszościami, Europejskim Centrum Wergelanda, Centrum Falstad oraz Muzeum Żydowskim w Oslo i Muzeum Żydowskim w Trondheim, a także z Żydowskim Instytutem Historycznym im. Emanuela Ringelbluma. Cel projektu stanowi ochrona i popularyzacja dziedzictwa polskich Żydów poprzez programy edukacyjne i kulturalne. Realizację tego zadania umożliwia grant w wysokości 10 mln euro udzielony przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach funduszy EOG oraz budżetu krajowego.

Doświadczenia i przygotowania

W latach 2013-2017, w partnerstwie z pięcioma instytucjami norweskimi, Muzeum POLIN zrealizowało pierwszą edycję projektu predefiniowanego ŻDK. W jego ramach odbyło się 3700 wydarzeń dla 510 tys. uczestników w 280 miejscowościach w Polsce i Norwegii; portale internetowe odnotowały 5,6 mln sesji, zaś filmy edukacyjne zdobyły 600 tys. widzów. Badania potwierdziły wysoką jakość programu: 82% badanych uczniów zadeklarowało wzrost wiedzy, 90% nauczycieli chciało wrócić do Muzeum, 85% odwiedzających wystawę stałą warszawiaków poleciło ją znajomym³⁷. ŻDK zdobyło też Nagrodę Unii Europejskiej dla Dziedzictwa Kulturowego Europa Nostra 2017 i przyczyniło się do zdobycia przez Muzeum POLIN najcenniejszych nagród muzealnych w Europie (np. cykl wirtualnych wystaw poświęcony polskiem Sprawiedliwym „W ukryciu” wyróżniono w Konkursie na Wydarzenie Muzealne Roku Sybilla 2015 – uważanym za najważniejszy w Polsce, a multiplatforma „Żydowska Warszawa” wraz aplikacją mobilną została nagrodzona w 2016 r. prestiżową Lovie Award).

³⁷ Zob. Raport z realizacji projektu Żydowskie Dziedzictwo Kulturowe, Warszawa 2017, s. 12-16

Program „Żydowskie Dziedzictwo Kulturowe” 2013-2017 w liczbach

Świadomość osiągnięć pierwszej edycji projektu ŻDK stała się podstawą starań o jego kontynuację w ramach III edycji funduszy EOG. Muzeum POLIN i jego partnerzy w latach 2013-2017 zdobyli ogromną wiedzę i doświadczenie, instytucje zbudowały zgrane i zaangażowane zespoły i wytworzyły dobre relacje polsko-norweskie. W porównaniu do poprzedniej edycji zakres i potencjał działań w nowym projekcie miał się jednak znacząco zwiększyć – dzięki wykorzystaniu nowatorskich rozwiązań, nowoczesnych technologii i nowych mediów. Założono wprowadzenie nowych komponentów działań, szersze udostępnianie zbiorów, zapewnienie większej otwartości i lepszej dostępności oferty, pogłębienie partycypacji uczestników. Planowano również wsparcie wiedzą ekspercką inicjatyw lokalnych oraz stworzenie sieci wymiany wiedzy i doświadczeń w zakresie ochrony dziedzictwa żydowskiego i jego popularyzacji.

Pandemia: nowe wyzwania

12 marca 2020 r., w związku z rozwojem w Polsce pandemii COVID-19, decyzją administracyjną Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego Muzeum POLIN, podobnie jak inne instytucje kultury, zostało zamknięte. Stało się to niecałe dwa tygodnie po oficjalnym rozpoczęciu projektu ŻDK (nastąpiło ono 2 marca).

Muzeum nie mogło przyjmować zwiedzających ani realizować w swoim budynku działań programowych z udziałem publiczności. Analizą warunków dla potencjalnej kontynuacji działalności merytorycznej POLIN oraz stworzeniem strategii pracy w warunkach pandemii (w tym realizacji programu ŻDK) zajęł się utworzony przez dyrektora Zygmunta Stępińskiego zespół kryzysowy. Dzięki sprawnemu przeprowadzeniu analizy sytuacji placówki w nowych realiach pandemii Muzeum POLIN szybko przystąpiło jednak do reorganizacji pracy, która umożliwiła pracownikom efektywne wykonywanie swoich obowiązków z domu. Dla projektu ŻDK oznaczało to przeniesienia wszelkiej zaplanowanej aktywności do Internetu.

Jedną z podstawowych kwestii, które się z tym wiązały, było zapewnienie odpowiedniego wyposażenia osobom zaangażowanym w projekt. Większość z nich pracowała początkowo na prywatnym sprzęcie komputerowym. Niezbędne okazało się jak najszybsze wyposażenie pracowników w laptopy oraz zakup sprzętu do streamingu, który pozwoliłby pracować efektywnie i prowadzić działania edukacyjno-kulturalne w trybie online i hybrydowym. Muzeum spotkało się ze zrozumieniem ze strony operatora i szybko uzyskiwało zgody na zakup sprzętu niezbędnego do realizacji projektu w warunkach pandemii. Były to decyzje kluczowe z perspektywy jego terminowego i efektywnego wdrożenia.

Nabyte urządzenia służą do realizacji zadań związanych z ŻDK również w okresach czasowego znoszenia restrykcji sanitarnych i na pewno będą wykorzystywane po zwalczeniu COVID-19 – w związku z planami częściowego utrzymania systemu pracy hybrydowej w projekcie, a także dalszego rozwoju działań online.

Muzeum POLIN nie ograniczyło się jedynie do prostej zmiany trybu działania na online. Staraliśmy się postrzegać konieczność zaangażowania internetowych kanałów komunikacji (www, media społecznościowe, platformy webinarowe itp.) jako szansę na dotarcie do nowych grup odbiorców i zbudowanie z nimi silnych, codziennych relacji. Już wcześniej bowiem – w czasie programowania działań w ramach ŻDK – jednym z podstawowych założeń było zaplanowanie i stworzenie bogatej, szeroko dostępnej i nowoczesnej oferty online, szczególnie w zakresie edukacji. W związku z ograniczeniami społecznymi narzuconymi przez pandemię oferta ta musiała zostać wdrożona jeszcze szybciej i efektywniej. Przewidywaliśmy, że w dobie przymusowej izolacji społecznej spotka się ona z pozytywnym i szerokim odbiorem publiczności³⁸.

Program ŻDK znalazł swoje miejsce również w pracach nad strategią Muzeum na lata 2021-2025. Szczególną uwagę poświęcono ewaluacji programów realizowanych w POLIN przed pandemią. Analizowane były m.in. zachowania publiczności związane z przeniesieniem ich do sieci, a wyniki tej analizy posłużyły modyfikacji działań programowych w taki sposób, by zwiększyć możliwości dotarcia do odbiorców, angażowania ich i budowania lojalności wirtualnych gości. Uwzględnione zostały także problemy dotyczące konkurencyjności w środowisku treści internetowych oraz problem wykluczenia cyfrowego części potencjalnych odbiorców.

ŻDK online: działania i efekty

W ciągu pierwszego roku pandemii, a więc również trwania projektu ŻDK, Muzeum POLIN zorganizowało niemal 1500 wydarzeń dla ponad 500 tys. osób. Portale wiedzy odnotowały ponad 1,6 mln odsłon. Sukcesy przyjętej strategii przesądziły o jej kontynuacji w drugim roku realizacji ŻDK.

Już kilkanaście dni po zamknięciu Muzeum POLIN dla publiczności rozpoczęły się warsztaty edukacyjne online dla szkół. Podczas ich pierwszej edycji w 2020 r. odbyło się 828 zajęć na platformach konferencyjnych dla 16 600 uczniów i uczennic z całej Polski³⁹, także z małych

³⁸ Słuszność tego założenia została z czasem potwierdzona przez statystyki. Z badań przeprowadzonych przez Narodowe Centrum Kultury w czerwcu i grudniu 2020 r. wynika, że 47% Polek i Polaków brało udział w cyfrowych działaniach kulturalnych w Internecie. Według danych Instytutu Kultury Miejskiej w Gdańsku (próba z okresu czerwiec-lipiec 2020 r.) 79% uczestników wydarzeń online zamierza dalej korzystać z tej formy dostępu do kultury, nawet kiedy będzie możliwe bezpośrednie uczestnictwo.

³⁹ W 2020 r. grupy spoza Warszawy stanowiły 65%, a w kolejnym roku 63% uczestników.

Zajęcia dla szkół online, fot. M. Jaźwiecki

miejsowości. Udało się w ten sposób dotrzeć do nowych grup: 43% ankietowanych w 2020 r. nauczycieli nigdy nie korzystało z żadnej muzealnej oferty edukacyjnej dla szkół. Wielu podkreślało wartość utrzymania takiej formy zajęć po pandemii ze względu na umożliwienie udziału w zajęciach młodzieży wykluczonej z oferty ze względu na miejsce zamieszkania lub warunki ekonomiczne.

Warsztaty kontynuowane były również w pierwszym półroczu 2021 r. Od stycznia do czerwca 2021 r. w zajęciach wzięła udział rekordowa liczba 1323 klas (ponad 23 tys. uczniów). Uczestnicy zajęć w ankietach najwyżej ocenili: przygotowanie prowadzących i ich dobry kontakt z grupą, wysokiej jakości materiały i możliwość zwiedzenia Muzeum bez wychodzenia z domu oraz angażowanie uczniów do aktywnego udziału w spotkaniach. Aż 98% uczestników było bardzo zadowolonych z udziału w warsztatach.

W 2020 r. do sieci zostały przeniesione programy doskonalące dla nauczycieli, m.in. międzynarodowa konferencja przygotowana we współpracy z Centrum Falstad (Norwegia): „Emocje i historia. Jak rozmawiać w szkole na trudne tematy?”, w której wzięły udział 743 osoby zarówno z Polski, jak i Norwegii, USA oraz innych krajów. Podobnie jak w przypadku warsztatów dla uczniów nauczyciele liczyli na kontynuację oferty online, głównie ze względu na miejsce zamieszkania za granicą lub problemy z logistyką ewentualnego dojazdu do Muzeum. W 2020 r. 88% nauczycieli uczestniczących w tym i innych programach POLIN realizowanych w ramach ŻDK stwierdziło, że poszerzyło swoją wiedzę o historii i kulturze Żydów polskich.

W 2021 r. oferta programowa ŻDK dla nauczycieli była kontynuowana: od lutego do czerwca co dwa tygodnie na profilu Centrum Edukacyjnego Muzeum POLIN na Facebooku odbywały się „Wtorki dla nauczycieli” – łącznie osiem spotkań dla 7096 osób. Były to dyskusje oraz wykłady, w trakcie których poruszano tematy związane z wyzwaniem, jakie niesie edukacja zdalna. Ofertę dla nauczycieli wzbogacił również kurs online pt. „Dyskusyjny Klub Filmowy POLIN dla nauczycieli i nauczycielek”.

Dzień Dziecka 2021 w Muzeum POLIN, fot. M. Jaźwiecki

Spotkania poświęcone były materiałom audiowizualnym – filmom fabularnym i dokumentalnym oraz możliwościom ich wykorzystania w trakcie pracy w szkole. Łącznie odbyło się siedem spotkań dla stałej grupy zajęciowej 35 osób.

Kolejną grupą, dla której Muzeum POLIN stworzyło w ramach ŻDK specjalną ofertę na czas pandemii, są osoby z niepełnosprawnościami. W 2020 r. zaproponowaliśmy działania ułatwiające dostęp do wystaw i wydarzeń muzealnych dla blisko 16 000 osób (również stacjonarnie). POLIN było pierwszą instytucją kultury w Polsce z programem koncertów skierowanych do rodzin z dziećmi ze szczególnymi potrzebami sensorycznymi⁴⁰. Właśnie dzięki ŻDK zakupione zostały krzesetka dla osób z niepełnosprawnością ruchową oraz zainstalowane pętle indukcyjne dla osób niesłyszących/niedosłyszących i nowy system oznakowania.

Przykładami interesujących wydarzeń edukacyjnych mogą być również obchody Dnia Dziecka oraz żydowskich świąt Chanuka i Purim, które w 2020 r. zgromadziły przed ekranami ponad 65 tys. osób. To pierwsze wydarzenie zostało w kolejnym roku rozwinięte pod hasłem „Tyle opowieści w głowie się pomieści”. Począwszy od 30 maja 2021 r., przez kolejny tydzień przeprowadziliśmy m.in. rodzinną grę online z krótkimi słuchowiskami muzycznymi i koncert z animowanymi aranżacjami online – wzięło w nich udział 15 596 osób. Wydarzenia te, dzięki częściowemu zniesieniu restrykcji pandemicznych, połączone zostały z grą terenową dla dzieci w przestrzeni miejskiej warszawskiej dzielnicy Muranów (bezpośrednie otoczenie Muzeum). W imprezie uczestniczyło 600 rodzin, czyli blisko dwa tysiące osób.

W przestrzeni wirtualnej odbywały się cieszące się niesłabnącą popularnością programy dla dorosłych: spotkania z judaizmem „Żydowskie ABC”, spacer online, wykłady, dyskusje, wydarzenia literackie, kursy kuchni żydowskiej. Ważnym elementem tych działań jest projekt „Łąka Leśmiana” – plenerowa instalacja przed gmachem Muzeum, na której organizowane są spotkania, wydarzenia

⁴⁰ Na program złożyły się 43 wydarzenia skierowane do grup z różnymi niepełnosprawnościami, spacer sensoryczny po Muranowie oraz „Poranne ptaszki”, czyli wydarzenie dla dzieci ze spektrum autyzmu.

Wolontariusze akcji „Żonkile” 2020, fot. M. Jaźwiecki

kulturalne i rekreacyjne. W 2020 r. działania na Łące przyjęły formę hybrydową, utrzymaną w 2021 r. Tylko w 2020 r. w ciągu trzech miesięcy w ramach tego programu odbyły się 42 wydarzenia: 23 w plenerze i 19 w Internecie (portale Facebook, YouTube, Instagram i VIMEO). Wydarzenia w sieci w ciągu siedmiu dni od premiery obejrzało około 55 500 osób. Na wydarzenia plenerowe przyszło 427 gości – ze względu na przepisy sanitarne każdorazowo limit oscylował między 15 a 50 osób, w zależności od charakteru wydarzenia.

Element działań projektowych ŻDK w 2020 r. stanowiła również akcja społeczno-edukacyjna „Żonkile”, upamiętniająca rocznicę wybuchu powstania w getcie warszawskim, w którą włączyło się 92 527 osób w całej Polsce. Dzięki zmianie formuły programu towarzyszącego w całości na online hasło „Łączy nas pamięć” objęło nie tylko całą Polskę, ale także inne kraje. Dotychczas uczestniczący w akcji wolontariusze pracowali w przestrzeni Warszawy i innych miejscowości w Polsce. W okresie pandemii ich rolą stało się przede wszystkim promowanie w mediach społecznościowych materiałów dotyczących powstania w getcie i samej akcji „Żonkile”. Zasięg hashtagów #AkcjaŻonkile oraz #ŁączyNasPamięć osiągnął 1,5 mln, a szacunkowa liczba wyświetleń treści, które pojawiły się w mediach społecznościowych, na stronach internetowych oraz blogach wyniosła aż 41 mln. Ze względu na tak duży sukces zdecydowaliśmy, że działania dostępne dla szerokiej publiczności w Internecie staną się stałym elementem akcji. W 2021 r. akcja „Żonkile” została zorganizowana po raz dziewiąty i miała jeszcze większy zasięg: hashtagi akcji zastosowano 1,7 mln razy, strona polin.pl miała 85 tys. odsłon, odnotowaliśmy ponad 2000 publikacji medialnych z dotarciem do ponad 60 mln odbiorców.

Do tegorocznej akcji zgłosiły się 4362 szkoły, biblioteki oraz inne instytucje edukacyjne z całej Polski, deklarując udział aż 455 566 uczestników online. Niezwykły był przyrost liczby uczestniczących szkół: 3683 szkoły⁴¹, w porównaniu z 691 w 2020 r. oraz 910 w 2019 r. Specjalnie dla nich powstały premiery filmowe i literackie oraz pakiety materiałów edukacyjnych. W tym przypadku pandemia stała się okazją do rozbudowy potencjału programu i znacznego zwiększenia jego dostępności.

⁴¹ Szkoły, w których żadna z klas z nie zwiadała wcześniej POLIN, to 76% uczestników.

W ramach ŻDK Muzeum POLIN organizuje również wydarzenia dla multiplikatorów. Jednym z nich jest przyznawana od 2015 r. Nagroda POLIN – wyróżnienie, które ma na celu promocję postaw zgodnych z misją Muzeum, dotychczas ogłaszana i wręczana podczas oficjalnej Gali POLIN w budynku Muzeum dla około 400 gości. Ze względu na pandemię COVID-19 pierwszy w obecnej edycji projektu ŻDK finał konkursu odbył się 1 grudnia 2020 r. za pośrednictwem mediów społecznościowych Muzeum i jego partnerów. Wszyscy zainteresowani wynikami mogli je poznać natychmiast, bez ograniczeń geograficznych i językowych (tłumaczenie w języku angielskim). Do 31 grudnia 2020 r. wirtualny finał konkursu Nagroda POLIN 2020 zanotował niemal 20 tys. wyświetleń, co znacznie zwiększyło jego oglądalność w porównaniu do poprzednich edycji.

Odbiorcami projektu ŻDK są również pracownicy instytucji kultury. W partnerstwie z Centrum Falstad zrealizowaliśmy w lutym 2021 r. trzydniowe seminarium edukacyjne poświęcone możliwościom i granicom używania mediów i narzędzi cyfrowych w muzeach oraz instytucjach pamięci. Była to okazja do wymiany wiedzy i dobrych praktyk przez ekspertów, aktywistów i muzealników zajmujących się pamięcią społeczną, edukacją międzykulturową oraz wykorzystaniem nowych technologii w instytucjach kultury. W części warsztatowej aktywnie uczestniczyło 29 pracowników muzeów, instytucji kultury i ośrodków praw człowieka z Polski i Norwegii. Transmisje otwartych sesji seminarium śledziły online 1743 osoby. Do tej samej grupy odbiorców skierowana była też dostępna w wersji elektronicznej publikacja pt. „Praktyczne rekomendacje i dobre praktyki w zakresie ochrony zabytków w instytucjach kultury” (opublikowana w marcu 2021 r.). Ma ona ułatwić opiekowanie się zbiorami pod względem konserwatorskim i magazynowym w zgodzie ze standardami i najlepszymi praktykami.

Podsumowanie

Od momentu wybuchu pandemii wiosną 2020 r. Muzeum POLIN na mocy decyzji rządowych kilkakrotnie wznawiało i zawieszało działalność, w zależności od stanu sytuacji epidemicznej. W obecnej chwili od 5 maja 2021 r. staramy się odblokowywać możliwość fizycznego udziału w wydarzeniach i udostępniać swoją ekspozycję, zachowując obowiązujący reżim sanitarny. Mimo coraz większych możliwości otwarcia w dalszym ciągu podtrzymujemy jednak działalność online i to za pośrednictwem mediów internetowych finalizowana jest większość inicjatyw w ramach projektu ŻDK.

Metody działania opracowane od początku pandemii zaowocowały nie tylko możliwością kontynuacji programów finansowanych z funduszy EOG. Zbudowane zostały nowe relacje z publicznością, powstały nowe zasady udostępniania zasobów Muzeum, a także pracy w zakresie upowszechnienia i edukacji. W planach Muzeum POLIN dotyczących funkcjonowania po zwalczeniu COVID-19 jest wykorzystanie wszystkich tych doświadczeń, związanych przede wszystkim z przekraczaniem różnorodnych barier. Dotyczy to nie tylko codziennych odbiorców muzealnej oferty, ale często również grup wykluczonych, np. osób z niepełnosprawnościami, dla których nie jest tworzona odrębna oferta w przestrzeni online – powstaje przestrzeń dostępna dla wszystkich.

W oczywisty sposób realizacja niektórych elementów projektu ŻDK napotkała poważne utrudnienia. Trudności w przemieszczaniu się i inne restrykcje wprowadzone na obszarze Polski i Norwegii przesunęły w czasie m.in. organizację wzajemnych wizyt, spowolniły postęp badań naukowych w programie dotyczącym historii mówionej czy proces pozyskiwania nowych zbiorów. W zakresie

Programy dla grup marginalizowanych – o wystawie „Tu Muranów” w języku migowym, fot. M. Jaźwiecki

relacji z publicznością okres pandemii stał się jednak czasem wykorzystanych przez Muzeum POLIN możliwości. Dzięki programowi online dotarliśmy do odbiorców mieszkających poza Warszawą w znacznie większej skali. Niektóre z działań znalazły publiczność za granicą, w krajach, których obywatele stanowili do tej pory niewielkie grupy odbiorców lub nie partycypowali w danych wydarzeniach. Oferta warsztatów, spotkań i konferencji dla nauczycieli i uczniów stała się dodatkowym wsparciem dla placówek edukacyjnych w okresie ich czasowego zamknięcia, nauki zdalnej i hybrydowej. Możliwość przekraczania barier zaoferowaliśmy również osobom dotkniętym izolacją przed nastaniem COVID-19 ze względu na różne rodzaje niepełnosprawności.

Dla Muzeum POLIN, tak jak dla wielu instytucji kultury, pandemia to czas wyzwań, refleksji nad własną działalnością oraz nad perspektywami na przyszłość. Dzięki podjęciu wielopłaszczyznowych działań wykorzystujących nowe technologie Muzeum Historii Żydów Polskich mogło kontynuować realizację projektu ŻDK w sposób twórczy i aktywny, nie ograniczając się jedynie do walki o spełnienie minimalnych założeń. Przyjęcie perspektywy poszukiwania nowych jakości, przede wszystkim w postrzeganiu relacji i metod pracy z różnymi grupami publiczności, trwale zmieniło sposób myślenia o różnych aspektach praktyki muzealnej. Pozostaje mieć nadzieję, że tak przystosowana do działania instytucja będzie w stanie skutecznie wspierać swoją publiczność nie tylko w okresie transformacji do nowej, pandemicznej rzeczywistości, ale również w czasach nowej, postpandemicznej „normalności”.

Doświadczenia Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi związane z realizacją projektu „Wzbogacenie oferty Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi poprzez modernizację infrastruktury, prace konserwatorskie i zakup wyposażenia” oraz funkcjonowaniem instytucji podczas pandemii wirusa SARS-CoV-2

Anna Piaszczyńska, kierownik Działu Pozyskiwania Funduszy, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi

Marta Kowalczyk-Siekiera, specjalista ds. zamówień publicznych, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi

Od 1 stycznia 2018 r. Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi realizuje inwestycję w ramach projektu pn. „Wzbogacenie oferty Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi poprzez modernizację infrastruktury, prace konserwatorskie i zakup wyposażenia”, współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 (priorytet VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, działanie 8.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury). Dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego wynosi 8 963 559,18 zł, wkład własny Miasta Łódź to 6 397 376,63 zł, a całkowita wartość projektu – 15 606 772,59 zł. Według pierwotnych założeń zakończenie projektu miało nastąpić z końcem 2020 r., jednakże termin ten był stopniowo wydłużany, a obecnie zamknięcie projektu planowane jest na 31 grudnia 2021, głównie z powodów związanych z trwającą wciąż epidemią wirusa SARS-CoV-2 w Polsce.

Pandemia wymusiła większą elastyczność w zarządzaniu projektem i planowaniu działań, zdalną pracę i komunikację zespołu, przeniesienie działań informacyjno-promocyjnych i edukacyjnych w szerszym zakresie do sieci oraz komunikację elektroniczną z oferentami i wykonawcami.

Siedzibą Muzeum, będącą przedmiotem inwestycji finansowanej ze środków UE w ramach projektu, jest Biała Fabryka. Ten okazały kompleks klasycystycznych budynków to jeden z najpiękniejszych w Polsce zabytków architektury przemysłowej, uznany za Pomnik Historii. Fabryka, która jako jedyna w Łodzi miała kształt czworoboku z kotłownią i maszynownią na wewnętrznym dziedzińcu,

swoje istnienie zawdzięcza saksońskiemu imigrantowi, przemysłowcowi Ludwikowi Geyerowi, który osiedlił się w Łodzi w pierwszej połowie XIX w. Utworzenie muzeum w Białej Fabryce w latach 60. XX w. było jednym z pierwszych zrealizowanych w Europie przedsięwzięć polegających na adaptacji zabytku architektury postindustrialnej na cele działalności kulturalnej – skrajnie odmienne od jego pierwotnej funkcji.

CMWŁ mieści także na swoim terenie otwarte muzeum architektury drewnianej dawnej Łodzi. W Łódzkim Parku Kultury Miejskiej znajduje się osiem różnorodnych obiektów historycznych translokowanych z regionu: pięć budynków mieszkalnych tkaczy i sukienników (XIX w.), willa letniskowa z Rudy Pabianickiej (początek XX w.), kościół [dawny zbór protestancki] oraz poczekalnia tramwajowa ze Zgierza (początek XX w.). Podobnie jak Biała Fabryka, pięć domów, poczekalnia oraz willa zostały poddane kompleksowej modernizacji w ramach projektu POLiŚ.

Celem głównym projektu „Wzbogacenie oferty Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi poprzez modernizację infrastruktury, prace konserwatorskie i zakup wyposażenia” jest ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury poprzez modernizację infrastruktury należącej do CMWŁ wraz z pracami konserwatorskimi i zakupem niezbędnego wyposażenia. Stanowi ona środek do realizacji celu globalnego, związanego z ochroną światowego dziedzictwa kulturowego i rozwojem zasobów kultury w kraju.

Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, fot. M. Zacharow

Projekt obejmuje kompleksową modernizację infrastruktury, m.in. odnowienie elewacji oraz wnętrz najstarszego zachodniego skrzydła fabryki, położonego wzdłuż ulicy Piotrkowskiej, a także renowację fasady południowego skrzydła. Przedsięwzięcie zakłada również przebudowę pomieszczeń w pozostałych dwóch skrzydłach Białej Fabryki: w części północnej – utworzenie magazynu studyjnego dostępnego dla zwiedzających, a w części wschodniej – przyłączenie instalacji CO doprowadzającej ciepło do budynków Łódzkiego Parku Kultury Miejskiej, wcześniej pozbawionych ogrzewania, dzięki czemu przestrzenie te będą dostępne dla gości Muzeum przez cały rok, a nie tylko w sezonie wiosenno-letnim. Oprócz montażu instalacji CO i teletechnicznych prace w Parku obejmują docieplenie i remont elewacji pięciu drewnianych domów i willi. Projekt przebudowy willi zakłada także dostosowanie obiektu do potrzeb ekspozycyjnych, instalację windy, budowę altany oraz zagospodarowanie terenu obok zabytku.

Efektom realizacji projektu będzie stworzenie nowej oferty wystawienniczej i edukacyjnej w zmodernizowanych przestrzeniach ekspozycyjnych w budynku A, wzbogaconych o nowoczesne rozwiązania multimedialne, a także w pięciu drewnianych domach Łódzkiego Parku Kultury Miejskiej oraz w przestrzeniach willi przeniesionej z ul. Scaleniowej, której wnętrza pozostawały dotychczas całkowicie niedostępne dla zwiedzających.

Realizowana inwestycja, zarówno w budynkach Białej Fabryki, jak i Łódzkiego Parku Kultury Miejskiej, służy poprawie stanu technicznego zabytkowych obiektów. Zabezpiecza je przed degradacją, przyczynia się także do częściowego przywrócenia świetności cennym zabytkom. Przestrzeń wystawiennicza w budynku A jest dostosowywana do europejskich standardów muzealnych. Trwają prace nad utworzeniem magazynu studyjnego w budynku B, powstaje także nowa przestrzeń wystawiennicza w willi na terenie Łódzkiego Parku Kultury Miejskiej. Pozostałe budynki Parku podłączone zostały już do sieci centralnego ogrzewania, co pozwala na realizację całorocznego programu kulturalnego. Dzięki tym działaniom możliwy jest rozwój oferty Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, co w najbliższych latach – o ile nastąpi zahamowanie pandemii SARS-CoV-2 – przełoży się na wzrost zainteresowania odwiedzających instytucję, w tym także turystów krajowych i zagranicznych.

Do momentu wprowadzenia stanu epidemii wirusa SARS-CoV-2 na obszarze Rzeczypospolitej 20 marca 2020 r. jako beneficjent zdążyliśmy zakończyć wszystkie prace budowlane w projekcie i rozpocząć etap przygotowań do ogłoszenia postępowań przetargowych na zakup multimedialnych i wyposażenia do zmodernizowanych przestrzeni muzealnych. Wcześniej zrealizowane zostały dwa postępowania z zakresu dostaw wyposażenia – przebiegły bez zakłóceń związanych z SARS-CoV-2.

Przeprowadzanie zamówień na dostawy wyposażenia i multimedialnych w projekcie opóźniły i skomplikowały oczywiście powszechne utrudnienia w funkcjonowaniu firm, urzędów i instytucji.

Wiele firm z branż objętych planowanymi zamówieniami, np. dostarczających sprzęt multimedialny, meble produkowane na zamówienie czy też elementy lub gotowe wyroby sprowadzane z zagranicy, znacznie ograniczyło lub zawiesiło działalność, borykało się z trudnościami z pozyskaniem lub transportem towaru, a także dostępnością pracowników i organizacją pracy w warunkach epidemii. Trudności generowało także pozyskanie dokumentów i zaświadczeń z urzędu skarbowego czy ZUS, niezbędnych do finalizacji procedur przetargowych.

Problematyczne okazało się uzyskanie minimalnej wymaganej liczby szacunkowych ofert cenowych, koniecznych do przygotowania postępowań. Informacje od przedsiębiorców wskazywały na znaczne wydłużenie terminów realizacji dostaw względem pierwotnych założeń i doświadczeń beneficjenta w tym zakresie – dotyczyło to szczególnie mebli czy elementów aranżacji wnętrz.

W drugim kwartale ubiegłego roku Muzeum wystąpiło do instytucji pośredniczącej z prośbą o wydłużenie projektu o sześć miesięcy, do 30 listopada 2020 r., licząc, że ogłoszenie, rozstrzygnięcie zamówień publicznych, dostawa, instalacja i odbiory sprzętu oraz wyposażenia w projekcie będą mogły nastąpić już po zniesieniu lub złagodzeniu surowych obostrzeń związanych ze stanem epidemii, dotyczących zarówno dostawców, jak i zamawiającego.

Wykonawcy potencjalnie zainteresowani udziałem w procedurach przetargowych związanych z projektem mieli wiele obaw związanych z terminowością realizacji przedmiotu poszczególnych zamówień. Muzeum – wychodząc naprzeciw tym obawom – wprowadziło do swoich umów obok istniejących już zapisów ustawowych szeroko rozumianą możliwość zmiany terminu realizacji usług, ale niepewność na gruncie gospodarczym była tak duża, że w pierwszych miesiącach pandemii większość firm w ogóle nie składała żadnych wiążących deklaracji co do terminów realizacji zamówień. Ustawodawca wprowadził również regulacje, których celem była ochrona wykonawców przed nakładaniem kar umownych w trakcie pandemii. Z jednej strony zapisy te – jak już wspomniano wcześniej – chroniły wykonawców, z drugiej – odbierały zamawiającym na długi,

Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, fot. CMWŁ

de facto niesprecyzowany okres, jakkolwiek możliwość dochodzenia roszczeń w przypadku braku współpracy ze strony wykonawców. W projekcie realizowanym przez Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi nie było dotychczas sytuacji, w której wejście w życie zapisów art. 15r¹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, przysporzyłoby realnych problemów. Niemniej jednak doświadczenia Muzeum na gruncie innych zadań pokazują, że wskazany przepis wprowadził rozwiązania chroniące przede wszystkim interesy wykonawców, zamawiającym natomiast ograniczył możliwość finalizacji zadań – ze względu na utrudnienia w zakresie egzekwowania należności za nienależyte wykonanie umów, co w kontekście wydatkowania środków publicznych jest bardzo istotne.

Niekorzystnie na tempie realizacji projektu odbił się także wpływ COVID-19 na liczny zespół CMWŁ pracujący nad doprecyzowaniem scenariuszy nowych wystaw stałych i szczegółowym opracowaniem SIWZ – zachorowania, konieczność sprawowania opieki nad chorymi członkami rodzin i młodszymi dziećmi w warunkach zamknięcia szkół i przedszkoli, przyspieszone decyzje o przejściu na emeryturę.

W trzecim kwartale CMWŁ zwróciło się do instytucji pośredniczącej z prośbą o wydłużenie projektu o 90 dni, zgodnie z ustawą z dnia 3 kwietnia 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach wspierających realizację programów operacyjnych w związku z wystąpieniem SARS-CoV-2 w 2020 r.

W tym samym okresie nastąpiło pewne ożywienie gospodarcze, co pozwoliło sfinalizować prace niezbędne do ogłoszenia postępowań przetargowych – do końca 2020 r. Muzeum ogłosiło wszystkie zaplanowane w projekcie postępowania na wyposażenie i multimedia. Zakres dostaw był bardzo szeroki, ponieważ obok mebli i oświetlenia do przestrzeni wystawienniczych obejmował również rampy i progi ułatwiające poruszanie się na wózkach inwalidzkich, a także bogate spektrum multimedialnych i aplikacji multimedialnych dla zwiedzających.

Ponownie jednak założenia Muzeum dotyczące harmonogramu realizacji zamówień publicznych w okolicznościach pandemii okazały się nazbyt optymistyczne i konieczne było zwrócenie się do instytucji pośredniczącej z wnioskiem o wydłużenie terminu realizacji projektu. W związku z powyższym oraz ze względu na wystąpienie przesłanek dotyczących oszczędności (które mogą zostać dokładnie oszacowane dopiero po zakończeniu zaplanowanych zamówień) i potrzeby ich zagospodarowania w projekcie Muzeum ostatecznie uzyskało zgodę na wydłużenie zadania do końca 2021 r.

W okresach zamknięcia instytucji dla zwiedzających, tj. od 11 marca do 2 czerwca 2020 r., od 7 listopada 2020 r. do 11 lutego 2021 r. oraz od 20 marca do 6 maja 2021 r., a także pomiędzy tymi okresami znacznie ograniczone zostały konferencje prasowe czy wizyty dziennikarzy na terenie modernizowanych obiektów. Upowszechnienie informacji za pośrednictwem prasy, telewizji, radio i Internetu przebiegało bez zakłóceń. Częściej niż dotychczas Muzeum wykorzystywało media społecznościowe – chociażby do promowania wystawy „Łódzkie mikrohistorie. Ludzkie mikrohistorie”, będącej produktem projektu. Te kanały komunikacji służyły w szczególności do publikacji nagrań video, dających namiastkę zwiedzania ekspozycji na żywo, w siedzibie Muzeum.

Symboliczne otwarcie wystawy „Łódzkie mikrohistorie. Ludzkie mikrohistorie”, przygotowanej we wnętrzach pięciu zmodernizowanych domów Łódzkiego Parku Kultury Miejskiej, stanowiącej w projekcie wskaźnik produktu, nastąpiło w warunkach lockdownu, 19 lutego 2020 r. Powstał wówczas spot promowany szeroko w mediach społecznościowych, odbyły się także trzy wykłady online. Wystawa została na krótko udostępniona zwiedzającym od 12 lutego 2021 r. do 19 marca 2021 r., a następnie ponownie otwarta 7 maja 2021 r. i – i do dziś cieszy się dobrą frekwencją.

Podsumowując, pandemia wirusa SARS-CoV-2 wymusiła większą elastyczność w zarządzaniu projektem i planowaniu działań, zdalną pracę i wewnętrzną komunikację zespołową z wykorzystaniem narzędzi online, podobnie komunikację z oferentami i wykonawcami przez Internet oraz przeniesienie działań informacyjno-promocyjnych i edukacyjnych w szerszym zakresie do sieci. Muzeum jako beneficjent mogło liczyć na dużą elastyczność i wsparcie ze strony instytucji pośredniczącej, np. bez problemów skorzystać z zapisów ustawy o automatycznym wydłużeniu projektu o 90 dni, uzyskać akceptację uzasadnionych wniosków o dalsze wydłużenie realizacji projektu i sprawnie przejść wszystkie procedury aneksowania umowy.

IP zaproponowała także dialog w sprawie ewentualnego uwzględnienia we wskaźnikach rezultatu realizowanych w dobie pandemii projektów VIII osi POIiŚ 2014-2020 osób korzystających ze zmodernizowanych obiektów i nowej oferty kulturalnej wytworzonej w formule online. Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi nie skorzystało jednak z tej formy, ponieważ nie planuje oferować efektów projektu online na szeroką skalę – ze względu na niemożliwość prawną udostępniania odbiorcom bezpłatnej oferty w formule online wynikającą ze statusu podatkowego Muzeum (pełne odliczanie podatku VAT). Z kolei płatna oferta online – wedle doświadczeń instytucji – nie pozwala generować istotnych liczb odbiorców, które mogłyby mieć korzystny wpływ na osiągnięcie wartości wskaźników.

Bibliografia

1. Materiały promocyjne CMWŁ, dokumentacja aplikacyjna projektu „Wzbogacenie oferty Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi poprzez modernizację infrastruktury, prace konserwatorskie i zakup wyposażenia”.
2. Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200000374/U/D20200374Lj.pdf>
3. Ustawa z dnia 3 kwietnia 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach wspierających realizację programów operacyjnych w związku z wystąpieniem COVID-19, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20200000694/T/D20200694L.pdf>

Przetrwać w stanie niepewności – kierunki rozwoju Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” w czasie pandemii

dr Karolina Banach

Okres globalnej pandemii COVID-19 zmienił rzeczywistość świata oraz szeroko pojętej kultury. Zamknął w pewną klamrę czas wybitności i wyrazistości wielu instytucji kulturalnych. Otworzył możliwości dla innych miejsc oraz nowatorskich kierunków i działań kulturalnych. Zatrzymał wielowiekowy schemat odbioru i naruszył trwałe tradycje definiujące sens kultury i sztuki. Nowa sytuacja przyczyniła się do zastanowienia, refleksji i pochylenia nad kwestią sensu udziału w kulturze, do postawienia zasadniczego pytania: co dalej ze światem zamkniętej kultury?

W okresie pandemii COVID-19 Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk”, jako samorządowa instytucja kultury województwa śląskiego respektująca rządowe ograniczenia, doświadczył negatywnych skutków pandemii. Zamknięcie drzwi dla odbiorców i publiczności przyczyniło się do wstrzymania wielu pozytywnych działań w zakresie jego wielopłaszczyznowego funkcjonowania. Zakończenie w 2014 r. kompletnej rewitalizacji siedziby Zespołu „Śląsk” – jednego z największych kompleksów pałacowo-parkowych w Polsce – stworzyło nowe możliwości rozwoju gospodarki kreatywnej. Rozszerzenie oferty i zadań z zakresu edukacji artystycznej, kulturalnej i regionalnej wpłynęło na pozyskanie nowych funduszy, umocnienie warstwy ekonomicznej oraz zaangażowanie różnych grup odbiorców. Wraz z nastaniem pandemii i powszechnego zastoju instytucji kulturalnych zneutralizowane i unieruchomione zostały niektóre wdrożone poczynania.

Niewątpliwie pandemia COVID-19 przyczyniła się do zmiany sposobu myślenia o prowadzeniu działalności instytucji, wymogach i doświadczeniach klienta oraz modelach biznesowych. Pojawiła się konieczność weryfikacji i zmiany sposobu pracy, rozważenia formatów działań i wypracowania nowych sposobów budowania relacji z odbiorcami. Nieodzwonne stało się zwielokrotnienie i zintensyfikowanie działań artystycznych i edukacyjnych w celu utrzymania odpowiedniego poziomu rozwoju instytucji.

Transformacja cyfrowa

Trudne doświadczenia związane z pandemią ukazały inne możliwości funkcjonowania instytucji kultury oraz kierunki znalezienia nowych sposobów dostarczania wartości i zwiększania efektywności pracy. Przede wszystkim wpłynęły na ich transformację cyfrową oraz poszerzenie oferty artystycznej i edukacyjnej w trybie online.

Zespół Śląsk przed swoją siedzibą w Koszęcinie, fot. archiwum Zespołu „Śląsk”

W marcu 2020 r. Zespół wstrzymał wszelkie działania artystyczno-edukacyjne w swojej siedzibie w Koszęcinie. Zawieszeniu uległy także stałe formy warsztatowe. W porównaniu z czasem sprzed pandemii działania online, a zwłaszcza obecność w mediach społecznościowych, znacząco jednak wzrosły. Zaznaczyć trzeba, że Zespół był przygotowany na przeniesienie działalności do przestrzeni online. Transfer do sieci odbywał się bezproblemowo, dzięki dysponowaniu przez instytucję własnymi obszernymi zdigitalizowanymi zasobami.

Przyspieszony przyrost aktywności kulturalnych online na początku lockdownu wzbudzał pozytywne wrażenia. Z upływem czasu równolegle pojawiły się obawy – jak długo utrzyma się konstruktywny wzrost i jak wiele osób będzie w stanie proponowane oferty eksploatować i z nich korzystać. Ze względu na obowiązującą w tym okresie ekspresywną pracę zdalną oraz powszechną edukację w trybie zdalnym niepewności te nie były bezpodstawne. Wychodząc naprzeciw swoim odbiorcom, Zespół stanął przed wyborem i określeniem konfiguracji przekazu oraz promocji działań, które utrzymałyby wzrost aktywności kulturalnych online.

Skoncentrowano się na zbudowaniu nowego modelu prezentacji koncertów, wydarzeń artystycznych i edukacyjnych oraz alternatywnej formy ich prezentacji audiowizualnej. Aby wygrać walkę o widza z platformami internetowymi, postawiono na wartość, jakość techniczną i artystyczną oraz atrakcyjną formę wizualną przekazów online.

Do charakterystycznych prezentacji wirtualnych udostępnionych w początkowej fazie pandemii na platformie społecznościowej Zespołu „Śląsk” należały przede wszystkim streamingi koncertów oraz spektakli baletowych i widowisk. Ponadto udostępnionych zostało w systemie audio w popularnych serwisach – Spotify, Apple Music oraz YouTube – jedenaście albumów Zespołu. Do ważnych działań w formie online należały także cykle prezentacji z zakresu edukacji artystycznej

skierowane do dzieci i młodzieży oraz relacje z przebiegu konkursów i przeglądów. W okresie pandemii na profilu społecznościowym ukazały się materiały dydaktyczne Artystycznego Ogniska Wokalno-Baletowego im. Elwiry Kamińskiej oraz filmy edukacyjne na wybrane tematy muzyczne i z zakresu edukacji regionalnej. Zespół wykorzystał także zasoby online do zapewnienia odbiorcom materiałów do twórczej edukacji i nauki poza monitorem, dostarczając filmy instruktażowe. Wraz z upływem kolejnych miesięcy reżimu związanego z pandemią rosła liczba wysoko jakościowych treści dostępnych i przekazywanych wirtualnie.

Trudny okres wpłynął równolegle na pracę nad jakością i celowością wykonywanych działań online. Proponowane przez Zespół przedsięwzięcia artystyczno-edukacyjne wobec panujących restrykcji wymagały kompetencji merytorycznych pod względem przygotowania i wykonania działań na odpowiednim poziomie artystycznym oraz technicznym. Ważnym elementem w tym procesie była również współpraca z innymi instytucjami, przedsiębiorcami, szkołami czy zwykłymi odbiorcami, którzy tworzą wirtualną sieć wzajemnych powiązań, udostępnień i wymiany informacji.

Dostępność narodowego dorobku kulturowego

W wielonurtowym kręgu funkcjonowania Zespołu „Śląsk” podczas pandemii skoncentrowano się na procesie kształtowania instytucji jako narodowej szkoły propagującej polskie ludowe tradycje muzyczne. Motywem przewodnim wyznaczonych zadań i celów było upowszechnianie, przekazywanie i dostępność narodowego dorobku kulturowego na potrzeby odbiorców w kraju oraz Polonii i Polaków mieszkających poza granicami Polski. Wyznaczone działania online były odpowiedzią na silny nurt zapotrzebowania współczesnego społeczeństwa na formuły

Zespół Śląsk, fot. archiwum Zespołu „Śląsk”

utrwalania tożsamości kulturowej i narodowej. Przyczyniły się do wdrożenia ważnych aspektów w kryzysie – budowania relacji z uczestnikami, interaktywności i współtworzenia treści kulturowych. Przedsięwzięcia online z tego zakresu realizowane były wieloaspektowo, z wyszczególnieniem narodowego nurtu polskiej kultury muzycznej. Prezentacje opierały się głównie na komunikatywnym przekazie zasobu repertuaru taneczno-wokalnego, dotyczącego polskich tańców narodowych oraz tradycyjnego repertuaru muzycznego regionu Górnego Śląska. Działania w tym zakresie bazowały na uniwersalnych, komunikatywnych tematach i utrwalonych środkach stosowanych w edukacji artystycznej. Ich kontynuacja wprowadza w twórczy sposób nową jakość do ogólnopolskiego i międzynarodowego przekazu cyfrowego kulturalnego dziedzictwa polskiej tradycji muzycznej.

Wykorzystanie zasobów archiwalnych

Wprowadzone obostrzenia sanitarne wraz z pracą zdalną i indywidualnym trybem zajęć przyczyniły się do wdrożenia alternatywnych działań strategicznych instytucji, mających na celu wykorzystanie zasobów archiwalnych do wartościowych opracowań. Twórczym działaniem w okresie pandemii było nagranie filmów dokumentalnych prezentujących sylwetki założycieli Zespołu „Śląsk” – Stanisława Hadyny i Elwiry Kamińskiej, na podstawie materiałów zgromadzonych w Archiwum Zespołu „Śląsk”. Prezentacja zasobów archiwalnych dokonana została również w cyklicznym przekazie projekcji archiwalnych materiałów filmowych dotyczących Zespołu „Śląsk”, udostępnionych odbiorcom jako plenerowe jesienne spotkania w pałacu. Szeroki zasób dokumentacji archiwalnej zgromadzonej w siedzibie „Śląska” stał się również podstawą do działań twórczych związanych z ekspozycjami i powstaniem kilku wystaw tematycznych (stałych i czasowych). Działania te dokumentują i przybliżają historię powstania i działalności Zespołu „Śląsk” jako nowoczesnej instytucji artystycznej o wielonurtowym kręgu działania. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom odbiorców sektora turystyki, dla których siedziba Zespołu stanowi atrakcyjny obiekt do zwiedzania, powstał cykl nagrań „Zwiedzanie siedziby” udostępniony online.

Zmiana formatu działań na kameralne

Oblicze nowej rzeczywistości w kulturze w okresie trwania pandemii COVID-19 wzbudziło refleksje, że jest to czas przełomowy, niosący nowe wyzwania, czas nieodwracalnych zmian. Świadomość upadku dotychczasowych modeli upowszechniania kultury oraz ukształtowanego współczesnego systemu prezentacji i „konsumpcji” sztuki wpłynęła na reorganizację Zespołu „Śląsk” jako instytucji kultury. Oczekując na powrót do artystycznego życia, rozpoczął on dynamiczny i progresywny proces odnowy, zapewniający stabilną egzystencję w środowisku kultury. Częściowo mechanizm poszerzenia odbioru oraz publiczności zapewniła transformacja cyfrowa, umożliwiająca inkluzywny dostęp do wydarzeń kulturalnych. Wątpliwości budziła jednak najbliższa przyszłość konkretyzacji działań w instytucji i odległość realnego udziału widzów w wydarzeniach.

Strategicznym działaniem w okresie pandemii było dostosowanie form koncertowych do reżimu sanitarnego. Wielomiesięczna pandemia zobligowała instytucje kultury do zmiany formatu działań na kameralne, z zachowaniem dystansu społecznego. Kameralne wydarzenia kulturalne i koncerty w siedzibie Zespołu „Śląsk”, z określoną liczbą widzów, zyskały na popularności. Zabytkowe sale pałacu w Koszęcinie spełniły oczekiwania pod względem użyteczności, proponowanego repertuaru

i odbioru. Wyeksponowały estetykę i kunszt artystycznych prezentacji instrumentalnych, wokalnych oraz wokalo-instrumentalnych w wykonaniu artystów „Śląska” oraz zaproszonych gości.

Wydarzenia i koncerty w systemie hybrydowym

Konstruktywnym sposobem na dotarcie do nowych odbiorców i poszerzenie modelu prezentacji wydarzeń w instytucji było wprowadzenie wariantu wydarzeń hybrydowych. Organizacja kameralnych koncertów udostępnianych jednocześnie na platformach internetowych pozwoliła sprofilować dwa rodzaje odbiorców – realnie uczestniczących w koncercie oraz współuczestniczących online. Zadania realizowane w modelu hybrydowym spełniły oczekiwania wobec wydarzeń o wysokich walorach estetycznych i artystycznych. Ponadto, organizowane częściowo w plenerze przypałacowego parku, były dostępne dla różnych grup odbiorców, również osób ze szczególnymi potrzebami.

Realizacja projektu „Muzyczne re-transmisje. Tworzenie mostów kulturalnych w relacjach środowisk muzycznych Norwegii i Polski”

W kryzysie pandemicznym Zespół „Śląsk” jako beneficjent funduszy EOG w warunkach COVID-19 realizował i realizuje obecnie projekt pn. „Muzyczne re-transmisje. Tworzenie mostów kulturalnych w relacjach środowisk muzycznych Norwegii i Polski”. Projekt finansowany jest w ramach Programu Kultura Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Wprowadzone obostrzenia reżimu sanitarnego wykluczyły przeprowadzenie projektu według założeń wskazanego zadania oraz jego harmonogramu. Przesunięty został również termin realizacji projektu. Barięą okazał się także utrudniony kontakt (również elektroniczny) z partnerem po stronie norweskiej – Orkiestrą Symfoniczną w Trondheim.

Sytuacja epidemiologiczna w Polsce i Norwegii nie pozwoliła na realizację zadań w formie tradycyjnej we wskazanym w projekcie okresie jego trwania. Z powodu lockdownu, uniemożliwiającego podróże zagraniczne, koniecznością było wprowadzenie korekty w harmonogramie projektu, obejmującej zmiany terminów ustalonych spotkań. W okresie trwania zadania dążono do utrzymania stałego kontaktu i współpracy z partnerem projektu. W celu realizacji wszystkich zaplanowanych czynności projektowych kontynuowano prace w zakresie promocji wydarzeń związanych z projektem. Prowadzono również działania informacyjne na stronie internetowej oraz na profilu Zespołu „Śląsk” na Facebooku. Przenalizowano możliwość przeprowadzenia do końca 2021 r. wszelkich czynności mających na celu organizację konferencji dotyczącej przedsiębiorczości kulturalnej.

Refleksje...

Okres wzmożonej aktywności w okresie trwania pandemii stanowi dla Zespołu „Śląsk” źródło cennych i ważnych eksperencji, które wiążą się z nowym sposobem działalności i funkcjonowania na rynku kultury. Przyczynił się do konkurencyjnego rozpoznania i zrozumienia jego grup docelowych oraz wypracowania innych, skutecznych sposobów komunikacji z publicznością i odbiorcami. Odmienna rzeczywistość wpłynęła na rozwinięcie odrębnych umiejętności oraz sprawności aktywizowanych na potrzeby przekazów cyfrowych.

Pandemia COVID-19 nie wpłynęła na zahamowanie twórczej działalności Zespołu. Zrealizowane działania alternatywne (wystawy, filmy dokumentalne i edukacyjne) wnoszą stałe wartości do jego zasobu pod względem ich użytkowości i wykorzystania jako narzędzi w edukacji artystycznej i regionalnej. Stanowią obecnie niezbędny element wspomagający reformację działalności turystycznej i warsztatowej.

Przerwanie na okres pandemii stałego kontaktu z odbiorcami będzie wymagało wieloletniego złożonego systemu odbudowującego relacje. Kryzys epidemiczny pośrednio wpłynął na zróżnicowanie praktyk wykonywania muzyki. Zespół „Śląsk”, wprowadzając na stałe złożoną ofertę kameralnych oraz hybrydowych wydarzeń i koncertów w swojej siedzibie, zabezpieczył swój powolny proces powrotu do otwartej kultury.

Znaczącym skutkiem melioratywnym pandemii jest przyspieszenie rozwoju technologicznego. Wdrożona intensywna transformacja cyfrowa oraz poszerzenie oferty i działań online przyczyniły się do intensywności istnienia Zespołu „Śląsk” podczas kryzysu w zewnętrznej formule kultury. Działania te zaważyły na zniwelowaniu różnic, wyrównaniu dysproporcji i umożliwieniu odbiorcom równego dostępu do kultury. Wykorzystanie potencjału merytorycznego i technicznego, jakimi dysponuje Zespół, pozwoliło stworzyć efektywny i znaczący model cyfrowej oferty artystycznej i edukacyjnej o szerokim zakresie oddziaływania.

W strategicznej wizji rozwoju Zespołu „Śląsk” proces tworzenia materiałów przeznaczonych do publikacji online stanowi obecnie trwały element i formułę równoległą do realnej. Tworzenie innowacyjnych form dla wartościowych działań artystycznych w sieci z pewnością będzie priorytetowym zadaniem współczesnych instytucji jako organizatorów wydarzeń kulturalnych, również Zespołu „Śląsk”.

Bibliografia

1. Instytucje kultury w czasie pandemii, online: https://e-teatr.pl/files/resources/Instytucje_kultury_w_okresie_pandemii_raport.pdf/ [dostęp 8.07.2021]
2. Re[Animacja] kultury w okresie pandemii, online: <http://www.mazowieckieobserwatorium.pl/badania> [dostęp 9.07.2021]
3. Edukacja poprzez kulturę, online: https://www.unesco.pl/sourcesedu/Edukacja_poprzez_kulture.pdf [dostęp 10.07.2021]
4. Koronawirus przeniósł kulturę do Internetu, online: <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto> [dostęp 9.07.2021]
5. Koncerty w Polsce – od kiedy, gdzie i na jakich zasadach?, online: <https://www.mojekonferencje.pl/aktualnosci/koncerty-w-polsce-od-kiedy-gdzie-i-na-jakich-zasadach> [dostęp 9.07.2021]
6. Raport Kultura, online: <https://oees.pl/wp-content/uploads/2020/10/Raport-Kultura.pdf> [dostęp 10.07.2021]
7. Kultura 2.0 Wyzwania cyfrowej przyszłości, online: https://kpsc.umk.pl/Content/45368/Raport_Kultura_2.0.pdf [dostęp 9.07.2021]

WYWIADY

Wielomiesięczne funkcjonowanie w warunkach instytucji kultury zamkniętych dla publiczności niewątpliwie pozostawiło trwały ślad w tym sektorze. Powoli wkraczamy w czas podsumowań tych kilkunastu pandemicznych miesięcy i budowania nowych strategii działania.

Poprosiliśmy dwoje uznanych menedżerów kultury – panią Dorotę Serwę i prof. Andrzeja Betleja – o podzielenie się swoimi refleksjami nad działaniem kierowanych przez nich instytucji w warunkach pandemii oraz zmianach, jakie zaszły w obszarze kultury w tym czasie.

„Najważniejszym aspektem nowoczesnego muzeum jest stworzenie różnorodnej oferty i zwiększenie aktywności w obszarze edukacji i promocji”

Wywiad z prof. Andrzejem Betlejem, dyrektorem Zamku Królewskiego na Wawelu – Państwowych Zbiorów Sztuki w Krakowie

Andrzej Betlej – polski historyk sztuki, doktor habilitowany nauk humanistycznych, profesor nadzwyczajny w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jest członkiem Komisji Historii Sztuki Polskiej Akademii Umiejętności, Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym, jak również członkiem-ekspertem Komitetu Nauk o Sztuce Polskiej Akademii Nauk. Od 2016 r. do 2 stycznia 2020 r. pełnił funkcję dyrektora Muzeum Narodowego w Krakowie. 3 stycznia 2020 r. objął stanowisko dyrektora Zamku Królewskiego na Wawelu – Państwowych Zbiorów Sztuki. W kręgu jego szczególnych zainteresowań znajdują się architektura i rzeźba na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej.

Panie Profesorze, jak funkcjonował przez ostatnie kilkanaście miesięcy pałac Zamek Królewski na Wawelu i co było dla Państwa w tym czasie największym wyzwaniem?

Najważniejszym wyzwaniem w okresie pandemii było przestawienie się na nowe formy aktywności, udostępniania zbiorów, prowadzenia działań edukacyjnych. W przypadku Zamku łączyło się to z koniecznością rozbudowy infrastruktury IT, zapewnienia odpowiedniego sprzętu, budowy właściwie od podstaw działu promocji oraz tworzenia działu interpretacji sztuki. W prace zaangażowali się jednak właściwie wszyscy pracownicy muzeum przygotowujący merytorycznie nasze działania w sferze wirtualnej.

A które cechy Państwa instytucji lub podjęte wcześniej decyzje okazały się szczególnie przydatne w trakcie pandemii?

Za szczególnie ważne uważam wspomniane powyżej decyzje dotyczące rozbudowy infrastruktury IT i stworzenia nowych kanałów informacyjnych (poprzez zmianę organizacyjną

instytucji). Za właściwe decyzje należy uznać ponadto stworzenie osobnej strony edukacyjnej (bloga) oraz rozbudowę wirtualnych tras, otwarcie przestrzeni (np. ogrodów i dziedzińców) – w momencie ograniczonego dostępu do ekspozycji w pomieszczeniach. Wyjątkową cechą naszej instytucji jest olbrzymie zaangażowanie i kreatywność muzealników, którzy współtworzyli nowy przekaz, rozbudowując narrację wokół prezentowanych dotąd arcydzieł.

Zamek na Wawelu aktywnie korzysta z funduszy Unii Europejskiej. W ramach dwóch kolejnych perspektyw finansowania, w których dostępne były środki dla polskiego sektora kultury (2007-2013 i 2014-2020), Pana instytucja zrealizowała dwa duże projekty inwestycyjne na łączną kwotę przekraczającą 46 mln zł:

- „Renowacja dziedzina zewnętrznej oraz adaptacja budynku na centrum promocji i informacji na Wawelu” (kwota całkowita projektu: 16 mln zł, kwota unijnego dofinansowania: 10,95 mln zł),

- **„Wawel – dziedzictwo dla przyszłości”** (kwota całkowita projektu: 30 mln zł, kwota unijnego dofinansowania: 21,4 mln zł).

Jaką rolę odegrały te projekty w przygotowaniu oferty kulturalnej Zamku na Wawelu w czasie zamknięcia instytucji dla publiczności i jak są wykorzystywane obecnie?

Powyższe projekty miały na celu pełniejsze wykorzystanie potencjału Muzeum w „normalnych” (tzn. niepandemicznych) okolicznościach i koncentrowały się na zagadnieniach konserwatorskich oraz dostosowaniu ekspozycji z myślą o odbiorcach, którzy odwiedzali wzgórze bez ograniczeń. Z pewnością obie, a zwłaszcza ukończony remont dziedzińca, pozwoliły na pełniejszą i łatwiejszą organizację ruchu turystycznego. Ważnym, pozytywnym efektem jest też możliwość dość dużej dywersyfikacji oferty Zamku.

Czy według Pana zdalne uczestnictwo w kulturze może trwale zmienić sposób obcowania z nią?

Zdecydowanie tak, choć oczywiście nic nie zastąpi bezpośredniego kontaktu z dziełami sztuki

i zabytkami. Z pewnością jednak doświadczenie pandemii i wielki nacisk na zdalne formy uczestnictwa w ofercie kulturalnej pozwoliły na rozszerzenie możliwości poznania zasobów muzealnych, na tworzenie nowych ścieżek i form narracji. Należy też pamiętać, że dostępne online zasoby stanowią doskonałą zachętę do odwiedzenia muzeum „w realu”.

Jak według Pana powinno funkcjonować nowoczesne muzeum, zwłaszcza w tak szczególnym czasie, jak obecny, aby mogło nawiązać trwały kontakt z publicznością i skutecznie prezentować dziedzictwo kulturowe?

Najważniejszym aspektem nowoczesnego muzeum jest stworzenie różnorodnej oferty i zwiększenie aktywności w obszarze edukacji i promocji. Instytucja nie może bazować wyłącznie na stałych ekspozycjach. Zwiększenie aktywności, rozbudowa „opowieści” łączących się z wystawami, nowoczesne programy edukacyjne pozwalają budować stałe relacje z widzami. Poszukiwanie i prezentowanie nowych mediów, maksymalne przyspieszenie procesu digitalizacji (czy szerzej: cyfryzacji) zbiorów winno być standardem.

Nowa wystawa stała „Dziedzictwo dla Przyszłości” w Zamku Królewskim na Wawelu, fot. Paweł Ulatowski

„Nowa formuła wyzwoliła niesamowite pokłady kreatywności, a także pokazała, że nawet trudny czas może być motorem dobrych zmian i przyspieszonego rozwoju instytucji, myślenia w nowy sposób, poza schematami”

Wywiad z panią Dorotą Serwą, dyrektorką Filharmonii im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie

73

Dorota Serwa – muzykolog, menedżerka kultury, producentka wydarzeń artystycznych, autorka publikacji z zakresu muzykologii i dziedzictwa kulturowego, nagradzana popularyzatorka kultury. W latach 2006-2012 kierowała Działem Edukacji Kulturalnej w Muzeum Powstania Warszawskiego oraz Fotoplastikonem Warszawskim. Od 2012 r. pełni funkcję dyrektorki Filharmonii im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie. W tym czasie przeprowadziła gruntowną modernizację tej instytucji, na którą złożyły się przenosiny do nowej siedziby oraz stworzenie ambitnego i otwartego na różne formy przekazu programu kulturalnego.

Jak zapisało się w historii Filharmonii ostatnie kilkanaście miesięcy? Jakie wyzwanie tego czasu uznałaby Pani za najtrudniejsze?

W momencie, kiedy jak wszystkich zaskoczyła nas pandemia, postanowiliśmy przeorganizować się i przede wszystkim przeanalizować zasoby audio-wideo, aby móc w przypadku niemożliwości grania dla publiczności w sali koncertowej przenieść nasze aktywności na scenę online. W pierwszych miesiącach pandemii, czyli jeszcze w 2020 r., korzystaliśmy przede wszystkim z zasobów, które mieliśmy. Szybko zaczęliśmy nabywać nowe umiejętności w zakresie postprodukcji, ponieważ niektóre materiały wymagały zaktualizowania, przemontowania. Później zaczęliśmy zachęcać naszych muzyków do nagrywania materiałów z domów i publikować te najprostsze, najmnijšie formy. I wreszcie to, co jest kluczowe, co nie pozwoliło nam wpaść w panikę i co pozwoliło działać: stworzenie ramówki programu online, z regularnymi koncertami symfonicznymi lub kameralnymi, tak, aby nadać pracy rytm

i aby nasi słuchacze wiedzieli, że na przykład w każdą niedzielę mogą połączyć się z nami za pośrednictwem social mediów.

Mając w perspektywie różne możliwości rozwoju sytuacji, postanowiliśmy przygotować scenariusze na sezon 2020/2021 już z uwzględnieniem pytania, czy będziemy mogli grać dla publiczności, czy nie. Był to także intensywny czas diagnoz: jaki sprzęt jest nam potrzebny, z kim możemy współpracować, aby kontynuować obecność na scenie wirtualnej.

W tym czasie udało nam się przetrzeć szlaki i stworzyć LiveFilharmonia Szczecin [livefilharmonia.szczecin.pl], czyli platformę streamingową, która dawała nam szansę transmisji wyższej jakości, a przede wszystkim była komfortowym miejscem, gdzie nie mogło zdarzyć się nic nieprzewidzianego, gdzie żaden koncert nie mógł zostać zablokowany. Nowy sezon rozpoczęliśmy już równolegle na platformie streamingowej i w social mediach, porządkując działalność w ten sposób, że koncerty symfoniczne, które wymagały największych starań

Koncert ÉxQuartet & Patryk Matwiejczuk w holu Filharmonii im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie podczas Music.Form.Design. 2021, fot. Kamila Kozioł

logistycznych, zaangażowania techniki i aparatu wykonawczego, były streamowane na platformie, natomiast koncerty o charakterze promocyjnym, okazjonalnym i edukacyjnym prezentowaliśmy przede wszystkim w social mediach.

Nawet w krótkich okresach, gdy w salach Filharmonii mogła pojawiać się już publiczność, nie zrezygnowaliśmy z retransmisji i transmisji koncertów, cały czas nabywając nowe umiejętności i przyjmując założenie, że niezależnie od sytuacji scena online będzie już nam towarzyszyła. I tak właściwie jest do dzisiaj; nawet mając w perspektywie względnie normalne warunki, zakładamy, że będziemy kontynuowali działalność hybrydową. Przyjmując scenariusz, że koncerty regularne, stanowiące wizytówkę Filharmonii, będą dostępne na platformie streamingowej, natomiast wybrane edukacyjne – udostępniane za pośrednictwem specjalnie utworzonego kanału EduFilharmonia na YouTube.

Reasumując: czas był trudny, ale dzięki temu, że przenieśliśmy nasze doświadczenia z sezonu

stacjonarnego w przestrzeń wirtualną, przez cały czas zachowaliśmy płynność działalności, nie było – poza pierwszym okresem – przerw. Mieliśmy, co ważne, uregulowane kwestie wynagrodzeń, udostępniania wizerunku. Wszystko to pozwoliło nam z sukcesem zakończyć sezon 2020/2021 i przygotować się do kolejnego, z nowymi doświadczeniami i umiejętnościami.

Pani Dyrektor, które cechy Państwa instytucji lub podjęte wcześniej decyzje okazały się szczególnie przydatne w trakcie pandemii?

Jeszcze przed okresem pandemii udało nam się zgromadzić materiały audiowizualne, które pozwoliły nam stworzyć program online. Myślę, że ogromna otwartość pracowników na nowe wyzwania, zaangażowanie i umiejętność planowania, programowania pozwoliły nam stworzyć regularny program na scenie online i mimo dużych utrudnień wypracować mechanizmy komunikacji i współpracy pomiędzy poszczególnymi działami.

Obecnie realizujecie Państwo nowy projekt pn. „MUSIC. MULTIMEDIA. MANAGEMENT – profesjonalizacja produkcji nowatorskich form artystycznych”, który otrzymał ponad 2 mln zł wsparcia ze środków programu Kultura finansowanego przez Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W jaki sposób podejmowane w jego ramach działania odpowiadają na wyzwania, przed którymi stoi tak prestiżowa instytucja, jak Filharmonia w Szczecinie?

Projekt ten był opracowywany, zanim mogliśmy sobie wyobrazić, jaka będzie skala pandemii. Udało nam się przewidzieć wszystkie scenariusze, elementy tego, na co powinniśmy położyć nacisk w zakresie profesjonalizacji, czyli przede wszystkim na umiejętności techniczne, a także synchronizowanie działalności w różnych obszarach zarówno na poziomie programowym, organizacyjnym, jak i technicznym.

Udało nam się przewidzieć również brak możliwości bezpośredniego udziału w szkoleniach i zaplanować ich główny etap w formie webinarów, czyli najbardziej dziś powszechnej formie komunikacji i dzielenia się wiedzą. Oprócz tego, co jest najistotniejsze, czyli przygotowywania nowych wydarzeń, ich dostępności dla publiczności, ważnym kierunkiem naszej aktywności jest kreowanie roli Filharmonii jako centrum dzielenia się wiedzą, nabywania kompetencji, zarówno na poziomie edukacji stricte muzycznej, jak i upowszechniania tego, czego udało nam się jako zespołowi nauczyć, zdiagnozować deficyty, co pozwala instytucji sprawniej funkcjonować, w czym się specjalizujemy i co jest wyróżnikiem Filharmonii. To dla nas potężne know-how, a korzystając z wiedzy z ekspertów z całego świata, również my możemy doskonalić nasze metody i formy pracy, poprawiać jakość i sposób rozumienia nowoczesnej produkcji artystycznej.

Czy według Pani zdalne uczestnictwo w kulturze może trwale zmienić sposób obcowania z nią?

Myślę, że tak, aczkolwiek największą siłą takich instytucji, jak Filharmonia jest jednak kontakt z żywym odbiorcą. Sądzę, że mogą zajść zmiany w standardach jakościowych, pojawi

się potrzeba innego definiowania wydarzenia, jakim jest koncert. Scena online uświadomiła, że trzeba uważniej spojrzeć na wiele elementów, które kiedyś odgrywały mniejszą rolę, jak specjalne oświetlenie, piękny obraz, a także na sferę audialną, samą kwestię dźwięku czy organizację pracy. Nieodzownym elementem działalności instytucji artystycznych również będzie pozyskiwanie nowych słuchaczy, rozwój publiczności za pomocą działalności online. Co dla mnie osobiście najważniejsze – nowa formuła wyzwoliła niesamowite pokłady kreatywności, a także pokazała, że nawet trudny czas może być motorem dobrych zmian i przyspieszonego rozwoju instytucji, myślenia w nowy sposób, poza schematami.

Co Pani zdaniem powinna robić nowoczesna filharmonia, aby zbudować trwałe relacje z publicznością i skutecznie prezentować muzyczne dziedzictwo kulturowe – zwłaszcza w tak szczególnych warunkach, z jakimi mamy do czynienia?

Przede wszystkim powinna kierować się zasadą otwartości na wrażliwość odbiorcy, nie tylko tego stałego, który zwyczajowo korzystał z Filharmonii, ale na bardzo zróżnicowane, nowe grupy. Druga rzecz to wychodzenie poza standardowe postrzeganie instytucji artystycznej, diagnozowanie wszystkich obszarów wrażliwych, tych, które mogą być inspiracją do zrealizowania w praktyce idei kultury dostępnej. Filharmonia ma być miejscem, w którym można doświadczyć innego świata, tego normalnego sprzed pandemii, a także miejscem, które inspiruje, abyśmy wszyscy odważniej i optymistyczniej spojrzeli w przyszłość. Przede wszystkim ma stanowić też miejsce nowych wydarzeń i bardzo ścisłej współpracy z odbiorcą, który ma czuć się trochę współtwórcą tego, co tu się dzieje. A nawet nie trochę, tylko bardzo mocno. I każdy powinien znaleźć tu przestrzeń dla siebie.

[Link do projektu Music.Multimedia.Management](#)

